

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਿੱਖ ਬੁਲੇਟਨ

The Sikh Bulletin

A Voice of Concerned Sikhs World Wide

September-October 2010

ਅੱਸੂ-ਕੱਤਕ ਪੌਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

editor@sikhbulletin.com

Volume 12 Number 9&10

Published by: Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc; 3524 Rocky Ridge Way, El Dorado Hills, CA 95762, USA Fax (916) 933-5808
Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc. is a religious tax-exempt California Corporation.

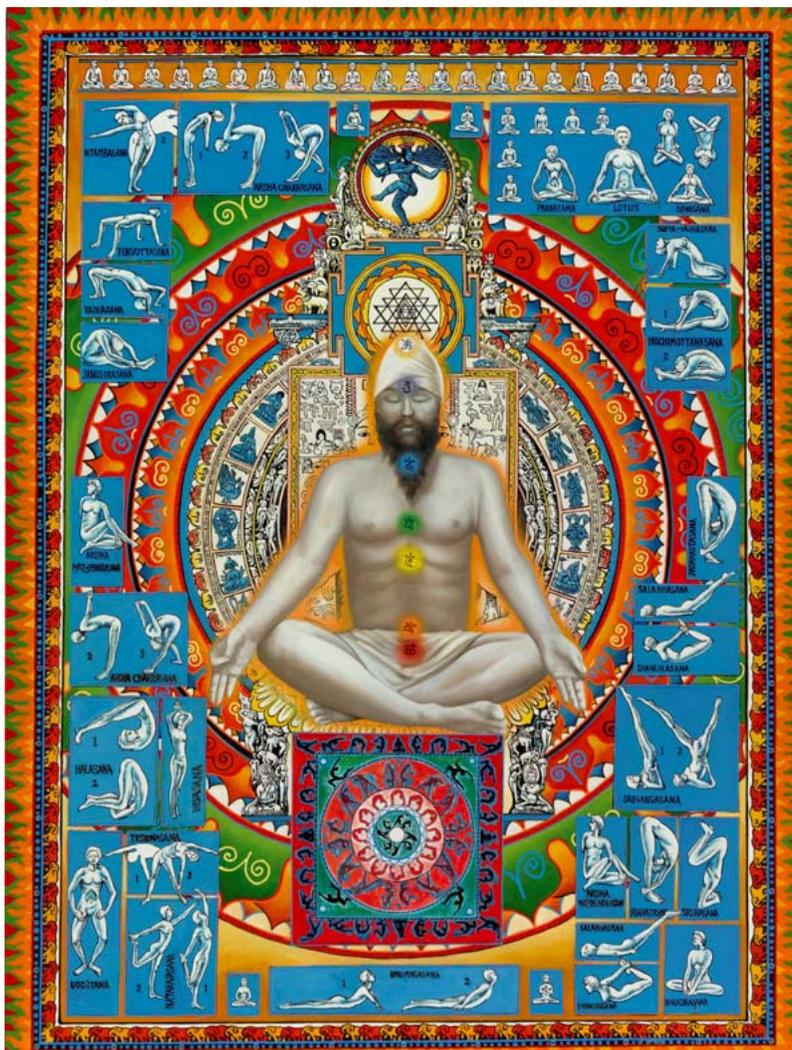
In This Issue/ਤਤਕਰਾ

Yogi Bhajan Special Issue.....1
Editorial: Full text of the letter to the Register-Guard, Eugene, Oregon.....2
Letter to the Vice Chancellor, Guru Nanak Dev University, Amritsar.....4
Religion: Yogi Bhajan's Synthetic Sikhism.....6
The Story of my Life, Kamalla Rose Kaur.....7
Khalsa vs Khalsa.....14
Sikhs alarmed about Use/Sale of the Golden Temple Brand.....20
Fourteen Points, Amar Prakash Singh.....21
Fake it and you 'II make it! *Devinderjit Singh*.....22
November 1984 Sikh Genocide.....29
President Obama's India Visit, Sikhs for Justice...30
Guru Manio Granth, Sawan Singh.....31
ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ, ਸਾਵਨ ਸਿੰਘ.....33
'ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ', ਡਾ:ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ.....36
ਯੋਗਾ ਅਤੇ ਗੁਰਮੱਤ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ.....39
ਸਿੱਖਮੱਤ ਅਤੇ ਯੋਗਆਸਨ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ.....42

YOGI BHAJAN SPECIAL ISSUE

August 26, 1929 – October 6, 2004

Yogi Bhajan illustrated here controlling Tantric Shakti 'energy'. Notice the depiction of Shiva, above Yogi Bhajan's head. Shiva is the God of Yoga for the Hindus. The illustration also shows Kundalini Yoga Asanas taught by Yogi Bhajan for transmuting sexual energy.

Editor in Chief

Hardev Singh Shergill

Editorial Board

Avtar Singh Dhama, USA
Gurpal Singh Khaira, USA
Gurcharan Singh Brar, Canada
Dr. Sarjeet Singh Sidhu, Malaysia

Production Associates

Amrinder Singh
Sachleen Singh

This issue of the Sikh Bulletin is only in electronic format being sent to those whose email addresses we have. If you or someone you know would like to receive it please provide the email address. You may also pass it along to those on your email list.

The views expressed by the authors are their own. Please send the feedback and inputs to:

editor@sikhbulletin.com

Our Website: www.sikhbulletin.com

EDITORIAL

FULL TEXT OF THE LETTER TO
THE REGISTER-GUARD

Letter to the Editor,
The Register-Guard
Eugene, Oregon

Recently, a friend who knew that I have written about Bhajan Yogi in my magazine, The Sikh Bulletin, in the past, sent me a couple of articles on Yogi's organizations involved in litigation in Oregon, that appeared in The Register-Guard. This was no surprise to me. But the letters to the editor that followed, critical of the reporter and some implied criticism of writing negative about minorities, prompts me to briefly throw some light on the subject. **Bhajan Yogi was extremely good at what he did but propagation of Sikhism it was not. Criticism of Bhajan Yogi's cult cannot be construed as criticism of Sikhism.**

Bhajan Yogi's cult was based in Los Angeles and New Mexico but Oregon has had its own share of cults of Indian origin. Bhagwan Shree Rajneesh moved into the central Oregon town of Antelope and created a commune of free love, immigration scam, mass murder plots and 93 Rolls Royces, gifted to him by his very wealthy twenty and thirty-some things, during 1981-85, before his deportation by Presidential (Ronald Reagan, The Republican President) intervention.

Dr. Trilochan Singh, a distinguished Sikh scholar, in his book 'Sikhism and Tantric Yoga', published in 1977, describes Bhajan Yogi, succinctly and devastatingly, in the following words: ***"Yogi Bhajan is a Sikh by birth, a Maha Tantric by choice but without training, and a 'Sri Singh Sahib' and self styled Leader of the Sikhs of Western Hemisphere by fluke and mysterious strategy"***.

There was, however, no mystery to his strategy. All he had to do was to ingratiate himself with the Sikh Religious leadership in Panjab that was even more corrupt than the Vatican during the time of Martin Luther (1483-1546), founder of the Protestant Church.

According to the Tantrics the best form of worship is the fullest satisfaction of the sexual desires of man therefore in Tantric worship sexual intercourse with any woman is prescribed as a part of worship. In the annals

of abuse of women some had harems, others had concubines and Bhajan Yogi had Secretaries. The Sikh Gurus condemned the Tantrics and their practices.

When I received copies of the court documents of cases against Yogi from the Federal Govt. archives in Colorado I was incredulous about one disciple of Yogi luring her own sister into a rape victim but just then news papers reported exactly a similar story where a sister conspired to have her own sister raped by her boy friend. All the cases mentioned in The Register-Guard had merit, otherwise Yogi would not have settled out of court. In some cases, such as lottery scam, some of yogi's lieutenants shouldered the entire blame and served prison time but some innocent families were destroyed, including their faith in Sikhism (falsely taught).

Yogi devised *'The Siri Singh Sahib Bhai Sahib Harbhajan Singh Khalsa Yogi Ji'* as his full name/title. That is eleven words. The person whose teachings Yogi was supposedly practicing and preaching had conquered his ego and used only one word in his name – **Nanak**. But yogi was full of it. Humility is the hallmark of a Sikh and Yogi did not have any of it. Guru Nanak, the founder of Sikhism, himself describes people like Bhajan Yogi in succinct language, ***"Nanak, those are real asses, who have no virtues but are filled with egotistical pride. GGS P. 1246."***

Sikhism is unique among the world's religions because it is unlike any of them, except certain principles of ethics and moral norms which are common to all religions as well as the atheists. Sikhism is the only religion of The Book from the East, 'Guru Granth Sahib', like the three Semitic religions of, 'The Torah', 'The Holy Bible' and 'The Holy Quran'. But similarity ends right there; fundamental difference being the concept of God. Superficially all four religions believe in one God, but which one? God of Jews favours only his chosen people who are still waiting for their Messiah; Christian God would save only those who believe in his son Jesus Christ, the Messiah who has already come, and the Muslim God has the last word because Mohammed is the last Messiah and there shall be no more. President Bush (Jr.) has a different God than Osama-bin-Laden.

Guru Nanak rejected **all** the religions of his day, including the one he was born into. **Guru Nanak's**

God is the God of entire creation, “*God is ONE. His name is Truth. He is the Creator. He is fearless and not inimical. He is without death and without birth. He is self-existent. Humans can attune to him through Guru’s grace.*” “God existed in the beginning; He existed when time started running its course; He exists even now and He shall exist forever and ever”.

When the Pope had **Galileo (1564-1642)** jailed for advocacy of **Copernicus’ (1473-1543)** theory, condemned by the Roman Catholic Church as heretical, that earth revolves around the sun, **Guru Nanak (1469-1539)** was postulating views on the origin of the Universe that will make the Big Bang theorists proud and stating unambiguously that there are countless Earths, Moons and Suns. He called the natural laws that govern their motions in space ‘*hukam*’ (Cosmic Law). Cosmos is the manifest form of God, *hukam* (Cosmic Law) is the invisible form that pervades the cosmos. And long before **Darwin’s (1809-1882)** theory of origin of species, Nanak had declared that life began in water and evolved through many life forms in the water, over and under the land and in the air with human beings the ultimate life form. Death is a loss of consciousness. When a person dies he/she does not go to heaven or hell, because heaven and hell exist only on this earth, in this life and we make them. A person gets human form only once. Upon death, the spark we call soul merges with the cosmic law/God and the body turns to the star dust that it is made of.

Guru Nanak was born into a Hindu household but with that faith Sikhism shares nothing, not even the concept of One God. At a very young age he refused to wear the janeu (Hindu sacred thread worn by high caste males); discarded the caste system (a religiously sanctioned discrimination still entrenched in the 21st century democratic India); preached against idol worship; recognized the equality of mankind; asserted the equality of men and women; condemned the Hindu practice of *Sati* (live immolation of widow on her husband’s funeral pyre); instructed the women to discard veil; allowed widow and widower remarriage; rejected the then prevalent concepts of *karma*, after life salvation, *tapasya*, heaven and hell (after death), incarnation, transmigration, 84 lakh juni (8,400,000 life forms) *yatra* (pilgrimage) to holy places, fasting, multiple gods and goddesses; and of course, unique only to Sikhism, wished ‘*sarbat da bhala*’ (wishing well being of all, not just of oneself, one’s own family

or one’s own country) in his prayers. **His was a faith of Universal Humanism.**

Sikhism has neither anything like Ten Commandments nor Sharia. Instead the Guru simply says do not commit an act that you will later regret and do not eat or drink that is unhealthy for your body and mind. Simple as that! Guru Nanak rejected the concepts of virgin birth, resurrection (death is final), specific times and facing specific direction for prayer, starving the body for a day or day time and then gorging at night fall, pilgrimage for spiritual gain and feeding the Brahman to sustain deceased relatives.

In Sikhism, no one place is holier than the other because all places are created by God and God permeates everywhere. Eugene, Oregon is just as holy as Hardwar, Banaras, Mecca, Medina and Jerusalem; no time or day is more auspicious than the other; but only that time is blessed when one remembers God/Truth; **Truth is higher than everything, but higher still is truthful living because that is union with God.**

Hardev Singh Shergill

President

Khalsa Tricentennial Foundation of N. A. Inc.

Editor-in-Chief

The Sikh Bulletin

editor@sikhbulletin.com

May 24, 2010

[With my permission the Editors of the Newspaper condensed this letter, very nicely I must say, to bring it within their number of words limit but they could not bring themselves around to printing the words ‘*real asses*’ in the quote from GGS p.1246. ED.]

[For an amazing look at Yogi World click at the links below. ED]

[Gurmukhyoga.com](http://www.gurmukhyoga.com)

http://www.sarbloh.info/htmls/sikh_udhasi.html

<http://yogibhajan.tripod.com/2/>

<http://www.rickross.com/reference/3ho/3ho58.html>

<http://www.yogibotanicals.com/index.php>

<http://www.yogibotanicals.com/experience-expertise.php>

<http://www.yogibotanicals.com/ceo-message.php>

<http://www.rickross.com/reference/3ho/3ho58.html>

*****

**LETTER TO THE VICE CHANCELLOR,
GURU NANAK DEV UNIVERSITY
AMRITSAR**
March 21/2001

Dr. Harbhajan Singh Soch
Vice Chancellor
Guru Nanak Dev University
Amritsar 143 005
Panjab, India

It was most kind of you to take my call last evening and confirm the university's decision to confer Honorary Degree of Doctor of Philosophy (honoris causa) on:

**The Siri Singh Sahib Bhai Sahib Harbhajan Singh
Khalsa Yogi Ji.**

(That is eleven words. The person who had conquered his ego used only one word in his name - Nanak)

I was encouraged to hear from you that you would like me to send to you the material that supports my contention that your university should not confer this or any other degree on this person. It is bad enough that a centre of leaning named after the greatest religious teacher, thinker, philosopher, and prophet that the world has ever known succumbed to the political pressures and offended the sensitivities of the entire Sikh Qaum by creating 'Satguru' Ram Singh Chair, but to compound it by another affront by honouring this man with an honorary degree will further lower the image and the prestige of the university. We hope and pray that one day when Sikhs come to political power in Panjab and Sikh institutions of SGPC and SAD come once again under the control of Gursikhs, 'Satguru' Ram Singh Chair will be abolished and replaced by a chair honouring a true modern day Gursikh exponent of Nanak's teachings.

In the light of this information supplied to you, whether you decide to reverse your decision to confer this degree on this man or not, for the Sikh Qaum it will be a win win situation. Your decision will determine whether the truth sees light of the day before or after he goes to his grave and in his own words creates a place to spit:

"Let the place be built to the beauty that there shall be nothing in the world which can even try to equal it. Do not gold plate it. Put the very bricks of the gold. Somebody was telling me that soft gold gets taken away. I said, "Well, blessed are those feet which will take it away." They said, "What will you do then?" I said, "We'll replace it, it takes very easy." Build a befitting glory to the throne of Guru Ram Das and the day you shall complete, that day you and your generations shall rule the planet earth. If it comes not true, wherever my ashes are, spit at it".

Mr. Gurcharan Singh Tohra has already guaranteed his place in the Sikh Hall of Shame, among other things, by extending to this man the respectability and credibility that he did not deserve.

Bhai Jiwan Singh of Akhand Kirtani Jatha and his associate from the same Jatha, S, Ripudaman Singh Malik (now himself in Canadian Jail), are responsible for keeping him out of jail.

From now on the Sikhs in Diaspora will not allow these unholy alliances in the name of Sikhi, where the watch word is, 'you scratch my back and I will scratch yours', to flourish.

In the recent past I have seen pictures of Yogi hobnobbing with Dr. Jasbir Singh Ahluwalia, Vice Chancellor of Panjabi University, Patiala. Dr. Balkar Singh of that university has accepted the employment of yogi thus demeaning himself and losing his credibility. You have my permission to share this information with your colleague so that he and that university Senate are spared the embarrassment of 'lizard in snake's mouth'.

Bhajan Yogi is very good at what he is and what he does. Sikhi is not it.

Gur Fateh. Yours in Guru Seva,
Hardev Singh Shergill

cc. Lt. Gen. JFR Jacob, Chancellor of The University,
Governor of Panjab, Panjab Govt. Secretariat,
Chandigarh, Panjab, India.

Enclosure:

1. Kate Felt Interview 4pp 4pp
2. Katherine Felt, Plaintiff vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogi Ji, Civil Action No. 86-0839 HB.....82pp
3. Plaintiff Katherine Felt's Memorandum of Points And Authorities in Opposition To Defendant Harbhajan Singh Khalsa Yogiji's Motion To Dismiss.....20pp
4. Plaintiff Katherine Felt's Memorandum of Points And Authorities in Opposition To Corporate Defendants' Motion To Dismiss 26pp
5. Katherine Felt And S. Premka Kaur Khalsa Plaintiffs vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogi Ji et al.....2pp
6. Oct. 28, 1986 Doctor's letter Re Yogi's Inability To Appear For Deposition On Dec. 1, 1986.....1pp
7. S. Premka Kaur Khalsa, Plaintiff vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogiji et al, CA 86-0838.....3pp
8. Nov. 11, 1987 Doctor's Letter Re Yogi's Inability To Appear For A Legal Deposition.....1pp
9. Notice of Defendant Harbhajan Singh Khalsa Yogiji's Physical Condition.....2pp
10. Order of The Court CA No. 86-0838-M Civil and CA No. 86-0839-HB Civil.....4pp
11. Katherine Felt, Plaintiff vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogiji, et al. Order of Dismissal..... 2pp
12. Misrepresentations That Yogi Bhajan Made About Himself To Premka Kaur Khalsa.....4pp
13. S. Premka Kaur Khalsa, Plaintiff vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogiji, CA No. 86-0838 M.....44pp
14. Affidavit of Pamela Dyson Aug. 4, 1987.....6pp
15. Plaintiffs' (Premka and Katherine) First Requests For Admissions, Aug. 27, 1987,.....7pp
16. Motion To Compel Discovery, Aug. 27, 1987...5pp
17. Affidavit of Robert C. Fellows, Oct. 9 1987.....4pp
18. Supp. Memo. of Points and Authorities In Supp. of Motion To Compel Discovery, Oct. 9, 1987 .....3pp
19. Memorandum Opinion and Order, Oct. 22 1987.... .....12pp
20. Affidavit of Mukhia Sardarni Sahiba Shakti Parwha Kaur Khalsa, Nov. 24, 1987.....7pp
21. Affidavit of Plaintiff S. Premka Kaur Khalsa, Jan. 11 1988.....18pp
22. Drug Dealers, Cult Leaders, Thieves, Group Picture.....2pp
23. United States of America vs. Gurujot Singh Khalsa, Case No. 88-210-M, Feb. 29, 1988.....17pp
24. Premka Kaur Khalsa, Plaintiff, vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogiji et al. Affidavit of Gurujot Singh Khalsa, Aug. 8, 1986.....3pp
25. Katherine Felt, Plaintiff vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogiji et al. Defendants, Supplemental Affidavit of Manmohan Singh To Plaintiff Brief In Opposition To Motion To Disqualify.....4pp
26. S. Premka Kaur Khalsa, Plaintiff vs. Harbhajan Singh Khalsa Yogiji et al. Defendants, Affidavit of Swaran Singh, Sept. 9, 1986.....4pp
27. People of The State of California vs. Kirpal Singh Khalsa, CANo. MCR 8425, Oct. 27, 1992....6pp
28. Guru BirSingh's Story.....9pp
29. United States District Court, Central District of California, Federal Trade Commission, Plaintiff vs. Several Corporations and Hari Jiwan Singh Khalsa and Siri Ram Singh Khalsa, CV-97-4544 LGB (JGX).....66pp
30. First Judicial District Court County of Santa Fe, State of New Mexico, Case No. SF 88-2286 (C) Mark Baker, Plaintiff vs. Yogi Bhajan, et al. Defendants. Affidavit of Richard Oshe, Ph.D, May. 5, 1985.....8pp
31. April 15, 1995 Letter To Me With The Letter Head Showing: 'IN GOD I DWELL" Banner Below 'Siri Singh Sahib, Sikh Dharma', Shield, With A British Lion Holding Khanda In Its Right Paw and Its Tail Wrapped Around *Symbol of Ek Onkar* (Reminds Me of S. Parkash Singh Badal's GauMata (Cow), With Its Belly full of Gurus' Pictures, Sikh Bulletin Feb. 200 l.....2pp
32. Letters To The Editor, World Sikh News, Aug. 25, 1995 by Dr. Gubakhsh Singh Gill: 'Jathedar (Manjit Singh) Team Visits Yogi Ashram. Why?'.....1pp
33. The Temple of Steel.....2pp
34. My March 16, 1999 Letter To Bibi Jagir Kaur, President, SGPC Requesting that certain persons should not be allowed to officially participate in the 300th Anniversary celebrations.....1pp
35. Two Pictures.....2pp
36. Misc. From The Internet.....15pp

[It is to the credit of Dr. Soch that during his tenure no such degree was awarded to Bhajan Yogi but this despicable act was performed by his successor. HSS]

*****

RELIGION: YOGI BHAJAN'S SYNTHETIC SIKHISM

TIME IN PARTNERSHIP WITH CNN

Monday, Sep. 05, 1977

The leader of 3HO inspires devotion—and hostility. Nine years ago, he was an anonymous yoga teacher who owned little but a suitcase full of beads. Today he earns over \$100,000 a year in lecture fees as Yogi Bhanjan, the "Supreme Religious and Administrative Authority of the Sikh Religion in the Western Hemisphere." Thousands of American disciples in his Healthy-Happy-Holy Organization ("3HO") revere the robust, bearded Bhanjan as the holiest man of this era. With equal fervor, opponents denounce him as a charlatan and a heretic.

The kind of Sikhism preached by Bhanjan, 48, an Indian born in what is now Pakistan, is far different from that practiced by 10 million Indians. Sikhism, a blend of reformed Hinduism and Islam, is practical-minded, allows democratic election of its priests, and abhors personality cults. Bhanjan's powerful personality is central to his sect, and ambition has driven him far since his days as an unknown customs officer at the Delhi airport.

In 1968 Bhanjan emigrated to Toronto, later that year moved to Los Angeles and eventually started his own ashram—spiritual commune—in a garage. Although India's Sikhs are renowned as meat eaters, Bhanjan has insisted that his followers be strict vegetarians. While yoga is not part of Sikhism, Bhanjan teaches the practice, and not the mild form widespread in the U.S. but Tantrism, a strenuous, mystical variety practiced by men and women in pairs. Claiming to be the only living master of Tantrism, Bhanjan stresses Kundalini yoga, which supposedly releases secret energy that travels up the spine. He reveals breathing and massage techniques said to improve sexual performance. And he preaches: "The man who ties a turban on his head must live up to the purity of the whiteness and radiance of his soul."

Undeniably, Bhanjan has struck some kind of chord. There are now 110 ashrams of various sizes in the U.S., Canada, and overseas. The yogi claims to have won some 250,000 followers, but a more realistic estimate would place the number of zealots at several thousand, although many more flock to his meetings. Bhanjan's base is a well-groomed 40-acre ranch near Espanola, N. Mex., where his quarters are said to feature a domed

bedroom and a sunken bath. Neighbors are nervous about 3HO's expensive land purchases in the area.

Less visible than the cymbal-clanging Hare Krishnas, the 3HO disciples rival them in devotion. Men and women alike follow the Sikh traditions of not cutting their hair and bearing symbolic daggers, combs and bracelets. Ashram members rise at 3:30 a.m. to practice yoga and meditate, sometimes while staring at a picture of Bhanjan. They often work twelve hours a day on low salaries and skimpy diets at 3HO small businesses, such as landscaping companies, shoe stores, and quality vegetarian restaurants. Full-fledged initiates follow Bhanjan's every dictum on diet, medical nostrums, child rearing, even orders to marry total strangers. Guru Terath Singh Khalsa, who is his lawyer and spokesman, says that Bhanjan is "the equivalent of the Pope."

For most of the converts, the discipline of Bhanjanism seems to have rilled a deep spiritual vacuum. Many are in their mid-20s and come from upper-middle-class homes. A number had been dependent upon LSD and marijuana; the movement claims that all have broken the habit.

The adherents are flushed with the rosy beauty of new faith. "We got involved in Sikhism so we could re-establish a direction in our lives based on real principles," a young Jewish woman at a Los Angeles ashram told TIME Correspondent James Wilde.

Chimed in an ex-Catholic who misses the Latin Mass: "The demystification of the church turned me off." Even a Massachusetts girl who has broken with the movement says wistfully, "At the ashram we had the nucleus of a real family. It was one of the most beautiful things I have ever experienced."

Bhanjan has important backers in India. High Priest Gurucharan Singh Tohra, president of the management committee for northern India's Sikh temples, confirms that his council has given "full approval" to 3HO and recognizes the yogi as a preacher. Tohra, however, says that this does not mean Bhanjan is the Sikh leader of the Western Hemisphere, as he claims. The Sikhs do not create such offices. Nor, Tohra adds, has the committee given Bhanjan the rarely bestowed title, Siri Singh Sahib (the equivalent of saying "Sir" three times), which he uses.

Bhajan has his critics—and they are severe. Many traditional Sikhs insist that yoga has no place in their religion. Sikh Historian Trilochan Singh says Bhajan's synthesis of Sikhism and Tantrism is "a sacrilegious hodgepodge." Far more important, High Priest Jaswant Singh, a leader of the Sikhs in eastern India and comparable in status to Bhajan Backer Tohra, last week denounced Bhajan's claims. He and his council professed to be "shocked" at Bhajan's "fantastic theories." Yoga, Tantrism and the "sexual practices" taught by Bhajan, the council declared, are "forbidden and immoral."

There are more delicate matters at issue, many raised by people who knew Bhajan when. Judith Tyberg, respected founder of Los Angeles' East-West Center, where Bhajan briefly gave courses, questions his knowledge of Kundalini yoga. She fired him from her faculty after three months for another reason—which she refuses to divulge.

Bhajan has repeatedly been accused of being a womanizer. Colleen Hoskins, who worked seven months at his New Mexico residence, reports that men are scarcely seen there. He is served, she says, by a coterie of as many as 14 women, some of whom attend his baths, give him group massages, and take turns spending the night in his room while his wife sleeps elsewhere.

Colleen and her husband Philip, Bhajan's former chancellor, who quit last year, say they could no longer countenance Bhajan's luxurious life-style when so many of his followers had to scrimp along. Filmmaker Don Conreaux, an early apostle, says that originally the yogi was "against titles, against disciples. Now he teaches only obedience to him." When Philip Hoskins quit last year, he says, Bhajan told him he would suffer 84 million reincarnations and be "reborn as a worm for betraying your teacher."

The current chancellor insists that Bhajan "lives in a moderate manner," and asserts that reports of illicit affairs and of women in the yogi's bedroom are "absolutely untrue." Yogi Bhajan himself was unwilling to grant TIME an interview until he visits India this month with a group of disciples for a Sikh festival. When he arrives there, the "Supreme Authority" of the Sikh religion in the Western world may have to answer a few questions from his fellow Sikhs about the kind of religion he is preaching—and practicing.

[Courtesy: Time Inc. **Find this article at:**

<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,915413,00.html>

*****

THE STORY OF MY LIFE

Sun, May 09, 2010, 1:58 pm // **Kamalla Rose Kaur**

In 1973, age 18, after spending my flowerchild years protesting the Vietnam War and the ways of the military industrial complex, I suddenly up and joined a yoga commune. I wore all white and a turban for two decades and taught large Kundalini Yoga classes in Silicon Valley during the 1980s. We taught New Age silliness as the Sikh religion while ignorant of Sikh theology, history and politics. I was a very lowly member of Yogi Bhajan's group - thankfully - rarely in contact with the Master. I lived fairly independently on the fringe of Yogi Bhajan's empire.

After leaving Yogi Bhajan's group, age 37, I kept investigating it and soon started an Internet forum for former students. I returned to college in Religious Studies, focusing on Sikhi, and I recently graduated with a Creative Writing degree, age 54. Meanwhile my journalism education, my basic training and field work comes from being a secret source. I've worked closely with excellent reporters off and on for many years - linking them to contacts, acting as scout and translator, watching how they work. Journalists discover me on the web, publishing documents and gathering testimony, or I tip them. Usually they write articles about one rotten hair in the hairball, not the whole big tangled dirty abusive mess wrapped tight in fine white cloth.

My story involves a **Homeland Security funded security guard company, New Mexico's Governor and recent Presidential candidate, Bill Richardson, the late CIA mastermind James Jesus Angleton and his daughters, India's Operation Blue Star, Madonna and Courtney Love** and more!

Yogi Bhajan died in 2004 and now his family and students are at war in Oregon courts over money and power. Today, Mother's Day, May 9, 2010, my story hit the front page of Eugene's Register Guard with two articles: **See links below:**

Related Links:

[-> Yogi's legacy in question](#)

[-> Rift Threatens Yogi Bhajan business empire](#)

YOGI'S LEGACY IN QUESTION FORMER FOLLOWERS SAY HE ABUSED HIS POSITION FOR POWER, MONEY AND SEX

The Register-Guard <http://www.registerguard.com>

BY **SHERRI BURI MCDONALD**

Posted to Web: **Sunday, May 9, 2010 12:14AM**

Appeared in print: **Sunday, May 9, 2010, page A8**

A slow, painful awakening led Premka Kaur Khalsa, a top secretary in Yogi Bhajan's Sikh organization for almost 20 years, to leave the religious group in 1984, she said. Premka Khalsa, 66, said she could no longer participate because of the inconsistencies she said she had witnessed between the yogi's behavior and his teachings — the deception and abuse of power. In 1986, she sued Yogi Bhajan and his Sikh organizations, settling out of court. In court papers, she alleged that the married yogi had sexually and physically assaulted her, that he was sexually involved with other secretaries

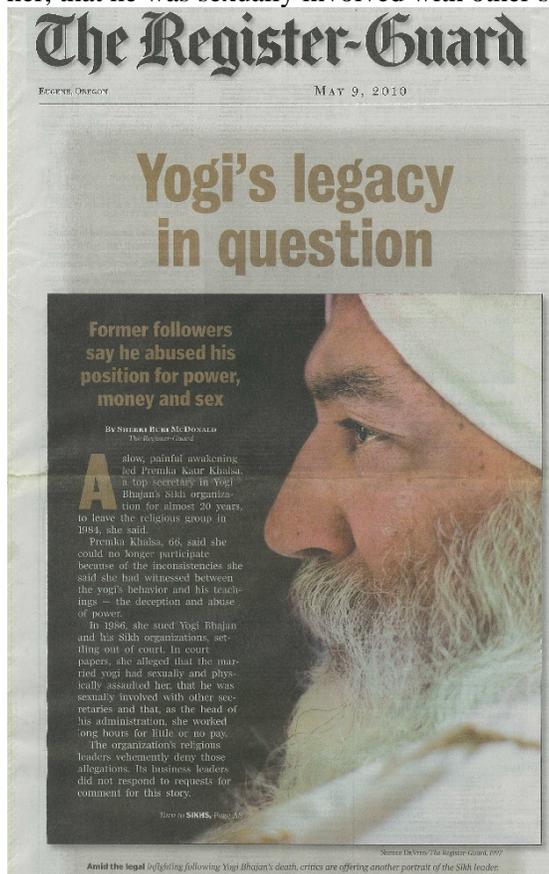
and that, as the head of his administration, she worked long hours for little or no pay. The organization's religious leaders vehemently deny those allegations. Its business leaders did not respond to requests for comment for this story.

Kamalla Rose Kaur, 55, another former member of Yogi Bhajan's 3HO (Healthy, Happy, Holy Organization) who wrote for a grass-roots newsletter in the community, said a light switched on for her when she was researching and writing about religious groups and thought, "Hey, we're acting a lot like a cult."

Former member Guru Bir Singh Khalsa, 60, who had been appointed a "lifetime minister" by Yogi Bhajan, said he received a wake-up call in the early 1990s, when Sue Stryker, then an investigator with the Monterey County District Attorney's office, laid out evidence linking members of his spiritual community to criminal activity. Stryker, now retired, said a member of Yogi Bhajan's Sikh community pleaded guilty and served time in prison for a telemarketing scam that bilked seniors out of hundreds of thousands of dollars.

These and other ex-members of Yogi Bhajan's organization say they aren't surprised by events unfolding now, six years after his death. Legal disputes threaten to splinter the community. Allegations of the yogi's past wrongdoing are resurfacing. And the future of the Sikh organization's businesses are in question. The outcome will ripple far beyond the religious group, whose companies have become intertwined with the local economy and business community.

In Multnomah County Circuit Court, the group's religious leaders are suing the group's business leaders over control of the community's multimillion dollar businesses, including Golden Temple natural foods in Eugene and Akal Security in New Mexico. "Organizations/cults that have charismatic leaders and their followings, once their charismatic leader dies, this is generally the kind of thing that occurs," Premka Khalsa said. "It's the meltdown of a cult," said Kamalla Kaur, who spent nearly 20 years in 3HO, and now runs an Internet forum for ex-members. "They actually kept it together longer than we expected."

Steven Hassan, a Massachusetts-based author, counselor and former leader of the Moon cult in the 1970s, said he has counseled about two dozen former 3HO members, including leaders, over the years. “The group, from my point of view, was always about power and money,” he said. “(Yogi) Bhajan is the consummate ... cult leader. By not specifying someone to take over, there often are these kinds of political battles and meltdowns — people basically being greedy like Yogi Bhajan was and wanting more of a slice for themselves.”

Attorney John McGrory, who represents the religious leaders in the Multnomah case, said his clients strongly disagree with the description of their organization as a cult. They “believe very strongly that it’s a religion,” he said. “They practice and follow it, and they are ministers.” The proof, he said, is in the thousands of adherents who still practice it. McGrory said the real source of the discord in the community appears to be that the assets Yogi Bhajan built up over the years are being taken for private use, with the blessing of the managers the yogi appointed to safeguard them.

Gary Roberts, attorney for the business leaders, has said they’ve done nothing wrong and have acted in the interests of the Sikh community. When a founder of an organization, or the head of a family, passes away, disputes among successors are common, said Krishna Singh Khalsa, a Eugene Sikh for 40 years. “There’s nothing spiritual or charismatic or cultlike about that,” he said. “It’s simply where interests clash.”

Religious leaders voice concerns

A year before he died, Yogi Bhajan established the “Unto Infinity” board to oversee the network of businesses, property and educational and spiritual nonprofits. Members include Golden Temple CEO **Kartar Singh Khalsa** and three of the yogi’s former secretaries: Sopurkh Kaur Khalsa, Siri Karm Kaur Khalsa, and Peraim Kaur Khalsa. Kartar Khalsa and **Peraim Khalsa** are domestic partners.

In the years leading up to the Multnomah lawsuit, the group’s religious leaders expressed concern that the business leaders, the Unto Infinity members, had abandoned the group’s orthodox beliefs, which include not cutting one’s hair, eating a vegetarian diet and abstaining from alcohol.

(Is it any wonder that Kartar and Peraim, Controlling members of Yogi Bhajan's "Unto Infinity Board", are wearing circus masks in the above photo?) <http://cirrus.mail-list.com/khalsa-council/Kartar-Peraim.2-10.jpg>

In court documents, the religious leaders allege that the Unto Infinity members acknowledged in 2008 that they no longer practiced those core beliefs. Unto Infinity members did not respond to Register-Guard interview requests. But in March 2009, when the Khalsa Council, an international group of Sikh ministers, asked them whether they had cut their hair, were no longer vegetarians, and drank alcohol, the business leaders responded by letter, according to the Khalsa Council. The letter said, among other things: “The questions raised are irrelevant to our roles and responsibilities in the organization. We are not the religious leaders of the organization; we were given administrative and financial authority and responsibility.”

The Unto Infinity members wrote that they had made many sacrifices while the yogi was alive and that now they’re applying “more kindness into our personal lives.” “We have learned the importance of factoring back into our lives more joy and balance as we continue to serve this mission for the rest of our way home,” they wrote. The Unto Infinity members wrote that if the religious authorities decided to narrowly define what a Sikh Dharma minister is, “we may not continue to qualify.” However, they noted, “many current ministers in Sikh Dharma have broken their Sikh or minister vows, marital vows, and the laws of our country and have remained ministers,” adding that that had been true even while Yogi Bhajan was alive.

Watching the business leaders back away from the group’s religious practices, some former members

said, reminds them of what they experienced when they decided to leave the group. “You go through stages of discovery of how you gave away your power and were deceived,” Premka Khalsa said. “Once the person who is defining your reality — the charismatic leader — once he’s not there continuing to enforce the beliefs, then your eyes start to open,” she said. “You see things in a different way, and it can be disillusioning.” Premka Khalsa said that’s especially true for the yogi’s secretaries, such as herself, who sacrificed much of their lives to serve him. “I met him at 25,” she said. “I was 41 by the time I left, so my life of family, child bearing and (being) productive in the world, that whole piece was gone. Nothing was put into Social Security, and I walked out with the clothes on my back.” The women in his inner circle “were denied having a personal relationship with any other men,” she added. “Some of us wanted to get married and have children, but we got sidetracked into agreeing to forego that with the intention of serving something bigger than us. Sacrifice, sacrifice, sacrifice.”

Flaws noted by former members

The group’s publications and Web sites praise Yogi Bhajan as an advocate for world peace and as a spiritual teacher who has helped improve the lives of hundreds of thousands of people worldwide. **A resolution passed by Congress in 2005 after his death recognized the yogi as “a wise teacher and mentor, an outstanding pioneer, a champion of peace and a compassionate human being.”**

But Yogi Bhajan also had flaws, former members said. “He was a phenomenal yoga teacher, a phenomenal spiritual man,” said Guru Bir Khalsa, the former “lifetime minister” who left the group after 18 years. But the yogi “sabotaged his own dream,” he said. Imposing at 6 foot 3 inches and 250 pounds, Yogi Bhajan claimed humility, but had a weakness for expensive jewelry, luxury cars and custom-designed robes, former members said. “He was a big dichotomy,” Premka Khalsa said. “He was tremendously charismatic. It just drew you in. You felt held and you felt loved and you felt embraced and felt part of something that was magnificent and bigger than you, and always yummy.” “On the other side, he could be devastatingly harsh and make decisions that seemed so contrary to what he would preach and teach,” she said. “He was all about power and he became a victim of that experience,” she said.

Lawsuits on assaults, inheritance

With his long white beard, white turban and white robes, Yogi Bhajan advocated for world peace, founding an annual Peace Prayer Day in 1985. But his saintly public image contrasted starkly with his private behavior, Premka Khalsa and other former secretaries said. In her 1986 lawsuit, Premka Khalsa alleged that Yogi Bhajan repeatedly physically and sexually assaulted her from November 1968 to November 1984.

McGrory, the religious leaders’ attorney, said his clients deny all the allegations in Premka Khalsa’s lawsuit, which “were never verified or substantiated.” In court papers, she alleged that the yogi was sexually involved with various female followers, and that he ordered her to coordinate his sexual liaisons, including orgies, with other secretaries, which she refused to do. The head of Yogi Bhajan’s administration, and an editor and writer for his publications, Premka Khalsa said she worked on average 10 hours a day, five days a week. She alleged that she was paid \$375 a month — only in her last three years with the group. “It was another part of how he kept us bound,” she said. “We didn’t have independent resources. He had a fleet of cars — one of which was mine to drive. And he had properties to live on, but they weren’t mine. You had few independent resources, so it made it hard to live out on (your) own. He did that with lots of people.” Premka Khalsa alleged in her lawsuit that **Yogi Bhajan called her “his spiritual wife, destined to serve mankind by serving him in a conjugal capacity.”** He said if she did so, he “would care for her for all of her natural life,” she alleged.

When Yogi Bhajan died in 2004, his wife Bibiji Inderjit was to inherit half of their community property, and he designated that his half go to Staff Endowment, a trust to support 15 female administrative assistants. To receive her share, each assistant had to live in accordance with the yogi’s teachings and the Sikh Dharma Order, according to court documents. If she didn’t, her interest would be cut to 2 percent, the court papers said.

Among the trust beneficiaries are Guru Amrit Kaur Khalsa, a plaintiff, and Soporukh Khalsa, a defendant, in the Multnomah clash between the religious and business leaders, according to court papers. McGrory said his clients deny that the Staff Endowment was in return for anything relating to Premka Khalsa’s allegations.

Yogi Bhajan's estate still isn't settled. In legal proceedings in New Mexico, the yogi's widow argues that she was not aware of large gifts and expenditures her husband made while he was alive, and she wants an accounting of them, which could result in a determination that she is entitled to more of the remaining estate, said Surjit Soni, the widow's attorney. He said the yogi's widow "does not begrudge or resist in any shape or form the bequest of Yogi Bhajan to his assistants ... We just have to figure out what's hers and what's his and move on down the road."

Soni declined to comment on the sexual abuse allegations. Responding to the unpaid labor allegations, he said that many people volunteered their time to build the organization. "It started with little or no sources of income and took the effort of a lot in the community lovingly coming together to provide their services," he said. "They were doing it voluntarily. Nobody held a gun to their head."

Another sexual abuse case against Yogi Bhajan, also settled out of court, was filed by the younger sister of Guru Amrit Khalsa, one of the yogi's long-time secretaries. Today, Guru Amrit Khalsa is one of the group's two chief religious authorities, as well as one of the religious leaders suing Golden Temple CEO Kartar Khalsa and other business leaders. Through McGrory, her attorney, she denied all allegations in her sister's complaint.

The Register-Guard's policy is not to name sexual abuse victims without their permission. Guru Amrit Khalsa's sister's whereabouts are not known, and she could not be reached for this story. In court documents, she alleged that Guru Amrit Khalsa began trying to "entice" her into Yogi Bhajan's organization when she was 11, and succeeded when she was 14. She said she was with the group from 1975 to 1985. In her 1986 lawsuit, she alleged that starting in 1978, Yogi Bhajan repeatedly physically and sexually assaulted her. The lawsuit alleged that the yogi was sexually involved with Guru Amrit Khalsa, as well as various other members of his administrative staff. Guru Amrit Khalsa's sister also alleged that Yogi Bhajan did not compensate her for skin and hair care products and snack foods she had developed and turned over to him in 1983 and 1984, after he had promised her an ownership stake or other payment.

"Truth is your identity"

The allegations in these lawsuits contrast with the public image of 3HO Sikhs in Eugene, who are widely regarded as devout, hard workers who have built a successful company that is a cornerstone of the natural foods industry here.

Wha Guru being used sacriliciously for huge profits by 3HO Sikhs.

"Five flavors and they're all nuts!"

["What did the magician say to the Wha Guru Chew? Open sesame."](#)

Firsthand knowledge of the abuse was confined to the yogi's inner circle, Premka Khalsa and other former members said. "The Eugene community, in general, is innocent and quite well intentioned," she said. Premka Khalsa said she sued Yogi Bhajan to try to expose what she called his lies and force him to change his behavior. "The greeting we all have is Sat Nam, 'Truth is your identity,' and I wanted him to stop lying," she said. Premka Khalsa said she also wanted the rest of the community to know about the abuse, and she wanted to lend credibility to the complaint filed by Guru Amrit Khalsa's sister because she said she was appalled by how badly she had been treated.

The suits were settled for undisclosed amounts, and they didn't surface again until Guru Bir Khalsa, who had become disillusioned after learning of the group's ties to telemarketing fraud, retrieved them from the archives of a New Mexico courthouse and put copies on the Internet in 2002. "Sikh means seeker of truth and therefore I was just a seeker of truth," he said. "The reason I wanted to put those documents on the Internet was to just turn the light on in the closet." "Yogi Bhajan had a dark side, and I think a lot of people don't want to see it because of what that means about him," Guru Bir Khalsa said. "I know, for myself, I wasn't ready and didn't want to see it. It's kind of tough when you think you've invested as much as you have into something."

Most of the former members quoted in this article asked to be referred to by the names they were using at the time they were part of the Sikh community.

Copyright © 2010 — The Register-Guard, Eugene, Oregon, USA

*****

RIFT THREATENS BUSINESS EMPIRE

The Register-Guard <http://www.registerguard.com/>
 Posted to Web: **Saturday, May 8, 2010 11:55PM**
 Appeared in print: **Sunday, May 9, 2010, page A9**

When India-born Yogi Bhajan came to the United States in 1968 to teach kundalini yoga, a revolution was

sweeping the nation. Young people were rebelling against the status quo, protesting the Vietnam War, and experimenting with free love, psychedelic drugs, Eastern religions and communal living. Idealistic young Americans flocked to Yogi Bhajan's classes. Ashrams focused on his teachings began to pop up across the country, including in Eugene, Los Angeles, and Espanola, N.M. — the group's main compound. Soon after his arrival, he founded a nonprofit group 3HO (Happy, Holy, Healthy Organization) and began blending in Sikh teachings and practices. In 1972, members of the fledgling Eugene ashram launched a tiny bakery in Springfield, which they later donated to the Sikh community. It grew into Golden Temple, an anchor of Eugene's natural foods industry, and a major local employer and charitable donor. The Eugene ashram grew steadily, becoming the Northwest hub for Yogi Bhajan's brand of Sikhism. His adherents, with turbans, flowing robes and leggings, became a common sight.

Over the years, members of the ashram married, bought homes, sent their children to local schools and became part of the larger community. In 2004, Yogi Bhajan died after devising a succession plan that split control of the community's religious life and its business life — including Golden Temple, now a lucrative international producer of natural cereals and tea based in Eugene. Six years later, a dispute over who owns and controls the multimillion dollar businesses has erupted into a court battle that is fracturing the community. The fight in Multnomah County Circuit Court has centered around the shift in ownership of Golden Temple.

In 2007, CEO Kartar Singh Khalsa and five other Golden Temple managers became majority owners of the company, which previously had belonged to the larger Sikh organization. Last week, sources confirmed that Kartar Khalsa and the other owners plan to sell the cereal business to a Chicago company. Compounding the woes of the community — and its businesses — are legal claims by the yogi's widow that have delayed the settling of the yogi's estate and that threaten Golden Temple's continued use of the "Yogi" brand. Amid all the rancor, many wonder whether Yogi Bhajan's brand of Sikhism will survive, and what will happen to the businesses it spawned.

Membership declining

At its peak in the 1970s, the Sikh community that Yogi Bhajan inspired had up to 10,000 members, according to published reports. Eugene was the Northwest hub of the community, although smaller than other centers in New Mexico and Los Angeles. Today, although down from those peak numbers, it still has several thousand members worldwide, the group's religious leaders estimate in court papers. The group has about 100 adherents in the Eugene-Springfield area, one local member estimates. Connie Elsberg, a sociology professor at Northern Virginia Community College who studied 3HO and wrote a book about female members, said the court battles now being fought are a turning point for the community and its businesses.

If Unto Infinity, the community's board of business leaders, maintains control of all of the businesses, then "I think there will be a great deal of bad feeling and little willingness to compromise on either side," she said. "There will not be much funding for the religious arm, and the religious branches will dwindle." But if Unto Infinity agrees to provide sufficient funding to the other branches, the organization may continue relatively unchanged, with some decline in numbers, Elsberg said.

Krishna Singh Khalsa, a longtime Eugene Sikh, said Sikhs are learning from this experience. "We're developing new approaches and new methods of governance," he said. "This won't happen again, and we'll continue to develop and create success. There's no question about that, and there's no fear about that." Things were much simpler when Yogi Bhajan first gathered his American flock, many of them hippies engulfed in the drug culture. "We stopped smoking marijuana and started getting high on breathing," wrote photographer Lisa Law, whose exhibit of '60s photos at the Smithsonian includes a shot of Yogi Bhajan teaching yoga outdoors in New Mexico. "Enough of being potheads. Now we could be healthy, happy and holy."

Yogi Bhajan's converts were attracted to a variation of Sikhism that he created, incorporating kundalini yoga and vegetarianism — typically Hindu practices. He taught them how to do a form of yoga and meditate. He gave them Sikh names — "Singh" the middle name for men, "Kaur" for women, with the last name of "Khalsa." He encouraged them to start businesses and "work by the sweat of their brow." In some cases, he told them where to live, arranged their marriages and named their children.

His 3HO foundation describes its mission as to "practice and share the teachings of Yogi Bhajan so that they may serve, inspire, and empower humanity to be healthy, happy, and holy." Yogi Bhajan's charisma and the teachings he brought from India were "very appealing and kind of exotic" to young Americans in the 1960s, said Cameron Healy, a member of Yogi Bhajan's organization for 23 years. Healy was a founder of the Springfield bakery that grew into Golden Temple. He went on to establish Kettle Chips in Salem in 1978.

"There were a lot of Indian teachers — gurus — who came (to the United States) because there was a void to be filled with young people seeking different spiritual values," he said. "What made (Yogi Bhajan) different is we could be householder yogis. We could follow the teachings and practices — get up early in the morning and do (our) practices — but also start businesses and engage in life, engage in real work and give back to the community, have a positive impact." Healy said he left the group in 1994 because "things work for certain periods in our life and sometimes we have to change and embrace new things. I had experienced that cycle and was fulfilled with that, and it was time to change." He said his experience with the group was positive. "The whole lifestyle has been very, very positive for many people," Healy said.

As the movement grew, members started businesses to create jobs and income for their ashrams. Some of these ventures failed and vanished. Two became very successful. Golden Temple rode a wave of growth in the natural and organic foods market to become a global cereal and tea producer with 280 employees in the Eugene-Springfield area, 100 employees in Europe, and \$125 million in annual revenue. Akal Security, founded in Espanola, N.M., in 1980, took off after the terrorist attacks of Sept. 11, 2001, fueled demand for increased security at government agencies and military installations. It has annual revenue of \$700 million and 12,000 employees worldwide, according to court documents filed last year.

Businesses at stake

Yogi Bhajan told The Register-Guard in 1997 that he didn't worry about disarray after he died. "It's not a one-man show," he said of his Sikhism. "It's a religion." To describe what's happening now as "disarray" would be putting it lightly. In their court battle, Sikh religious leaders accuse Kartar Khalsa and

the three other Unto Infinity business leaders of wrongfully transferring 90 percent of the ownership of Golden Temple to six company managers, including Kartar Khalsa, leaving 10 percent owned by the Sikh community.

The business leaders' attorney has said they did nothing wrong and that the restructuring was needed to keep skilled managers. They were fulfilling the responsibilities the yogi had given them, attorney Gary Roberts said previously.

While the fight for control of Golden Temple continues, both sides recently agreed to allow the sale of the company's cereal division. The buyer, sources close to the deal said, is a company owned by Wind Point Partners, a Chicago private equity group. Under a court order, sale proceeds will be held in escrow until the Multnomah County lawsuit is resolved.

Golden Temple plans to continue to operate its Yogi tea division, but trouble is brewing there. The yogi's widow sued in California in March alleging that Golden Temple cannot use the "Yogi" brand without paying royalties.

Golden Temple has asked the court to dismiss the complaint and have it arbitrated in Portland.

— *Sherri Buri McDonald*

Copyright © 2010 — The Register-Guard, Eugene, Oregon, USA

*****

KHALSA VS KHALSA

A simmering lawsuit could decide the fate of a \$1 billion Sikh empire.

Santa Fe Reporter July 7/2010

By Corey Pein

The young woman locked the door to her office. In the hall, a man was shouting. He began pounding on her door. She knew who it was, and she knew what he wanted. He wanted the keys.

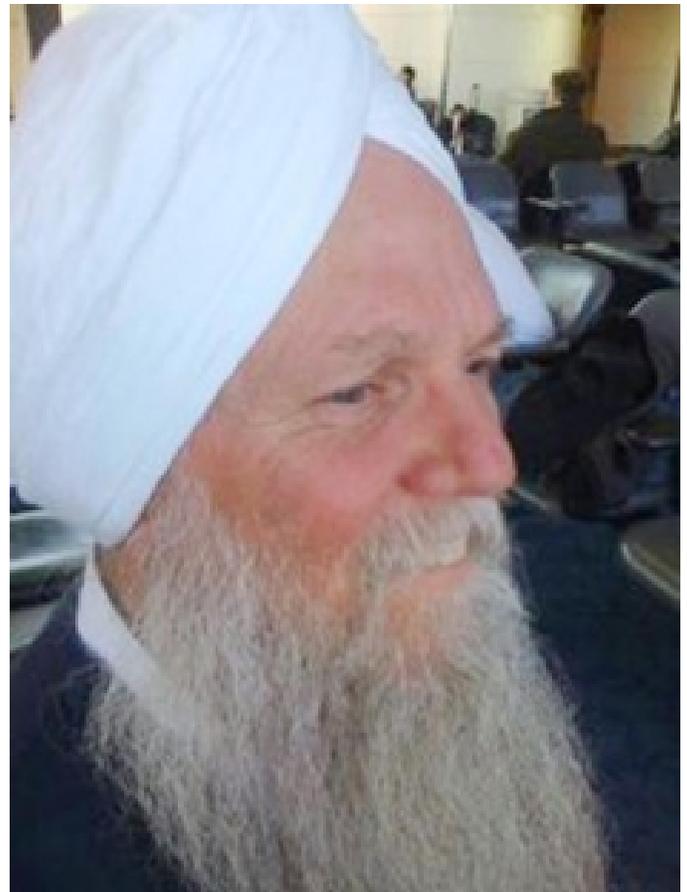
The siege on the second floor was the most dramatic moment of a coup, years in the making, that went down seven months ago in dusty Española.

The modesty of the setting belies the stakes: control of a large private army that has won more than \$3.5 billion in government contracts, ownership of a trans-Atlantic

natural foods empire and, not least, the fate of an influential decades-old religious sect called Sikh Dharma.

The sect's founder, the late Yogi Bhajan, inspired thousands of mostly white, middle-class men and women to stop cutting their hair, put on turbans and adopt a common surname: Khalsa.

Bhajan died in 2004. Soon after, his inner circle began to splinter. The disputes were quiet at first. By Dec. 3, 2009, the divided loyalties could no longer be ignored. It was on that day that Guru Kirin Kaur learned that she and her colleagues had been given an ultimatum. Over 14 years—most of her adult life—Kirin had worked her way up to become chief financial officer of Sikh Dharma International, the sect's religious nonprofit organization; now she, her coworkers, her boss and the SDI board could either sign a new loyalty oath, or find new jobs.

The demand came from Guruchander Singh, the sect's chief numerologist and manager of the administrative nonprofit, Sikh Dharma Stewardship. Kirin parked her

car outside a long, white building at Sikh Dharma's picturesque Española campus. There in the gravel parking lot, she claims, she met Guruchander.

"He started to verbally assault me, accusing me of stealing and yelling that I would be going to jail," she writes in an email posted to an online Sikh forum.

"He was extremely hostile, escalating into a violent rage, and frankly, very scary." When another employee tried to call the police, Guruchander allegedly said, "Hang up if you want to keep your job."

Kirin claims Guruchander followed her upstairs, where she locked herself in her office. "The next thing I knew he was kicking at my door so hard the building shook," she writes.

Hearing her colleagues enter the hall, Kirin opened her door. Guruchander then barged inside, she claims, making off with computers full of confidential information. Later, she claims, he used her Social Security number to convince a Santa Fe Wells Fargo employee to put SDI's bank accounts under his control. Then, he allegedly tried to have the locks changed.

A legal complaint filed later says Guruchander, who also co-directs the Yoga Santa Fe studio on Llano Street and serves on the state Board of Chiropractic Examiners, "behaved in a manner that was more akin to a violent criminal than a supposedly peaceful Sikh." Sikh Dharma's leading numerologist, Guruchander Singh, serves on the New Mexico Board of Chiropractic Examiners.

Kirin, Guruchander and others in the office that day either ignored SFR's messages or declined comment for this story. "I have no response as the legal case is still pending," Guruchander writes in an email to SFR. Indeed, the action has moved to a courtroom 1,300 miles away, in Portland, Ore. A judge there will decide who should control the late Bhajan's business empire, including the omnipresent Yogi tea brand and what may be New Mexico's largest private company, Akal Security.

Will control remain with the coup leaders—the Sikh Dharma Stewardship and its parent company, Unto Infinity of Oregon—whom Bhajan left in charge of the sect's business side? Or will it go to the former SDI

board, which includes Bhajan's widow and others entrusted with religious matters?

Neither side can claim total purity. Some leaders of the former group have renounced key tenets of Sikh Dharma, cut their hair and allegedly raised their own salaries. A few in the latter group are connected to long-standing charges of impropriety and mismanagement.

Yet the stereotype of the bully in a business suit creates some sympathy for the religious leaders, even among those reluctant to take sides. "I almost feel sorry for the religious heads in Española," Kamalla Rose Kaur, who runs an online forum for other ex-followers of what she calls the "Yogi Bhajan cult," tells SFR. "They're really the underdogs, at the moment." Lucky for them, long odds are nothing new to the followers of Sikh Dharma.

The future Yogi Bhajan had what The Times of India calls a "fairly privileged childhood." He was born Harbhajan Singh Puri in 1929 in a part of British India that is now Pakistan. After college, he spent 15 years working as a customs official.

In 1968, he moved to North America. Long before Walmart began selling \$20 yoga mats, Bhajan introduced Americans to the Hindu practice of Kundalini yoga, blended with his own take on Sikhism, a 500-year-old religion with some 26 million followers, most of whom live in the Punjab region. Hippies loved it.

Bhajan called his new community 3HO—the healthy, happy, holy organization—and selected a remote headquarters: Española. "Yogi Bhajan used to say, 'God lives everywhere, but his address is in New Mexico,'" Avtar Hari Singh, a former Hollywood executive who joined Sikh Dharma 17 years ago, tells SFR.

From the outset of his American adventures, Bhajan cultivated powerful connections. Among the earliest 3HO devotees were the wife and two daughters of James Angleton, the late Central Intelligence Agency deputy director who inspired the 2006 Matt Damon spy flick, *The Good Shepherd*. One daughter, Siri Hari Kaur Angleton-Khalsa, showed off her stunning home, garden and pool north of Santa Fe to *Architectural Digest* last year.

Early on, Bhajan “had his share of spooked critics—‘Bogi Yogi,’ some folks called him—and there were the usual charges of cronyism, moral turpitude, etc,” the Times of India writes in his obituary. “But it was his business enterprise, as much as his religious teaching, that was striking.”

Indeed, financial success—and Bhajan’s alliances with powerful politicians and Hollywood celebrities—helped the community gain the acceptance of its neighbors. Like the prosperity gospel of some Christian megachurches, Sikh Dharma praises the cultivation of wealth.

Bhajan also embraced Sikhism’s martial tradition. “As opposed to the philosophy of ‘turn the other cheek’—not to denigrate that—it is the philosophy of protecting those who can’t protect themselves,” Avtar Hari says. And so the private security business, which combines steady income with paramilitary discipline, was a natural choice to sustain the community.

Bhajan’s followers established Akal Security in 1980. One founder, Gurutej Singh, was famously booted by the New Mexico State Police for refusing to doff his turban and shave. “Yogi Bhajan told him, ‘Why don’t you start a security company, and they’ll work for you,’” Avtar Hari recalls. In time, that’s pretty much what happened—but success wouldn’t come easy.

The 1980s were not a great time to be Sikh. In June, 1984, the Indian Army raided the religion’s most sacred site, the Golden Temple in Amritsar, India, in search of a separatist leader.

Weeks after the siege of the temple, Bhajan summoned members of the Sikh diaspora to join him in Española “to formulate a joint program of action,” The New York Times reported; Indian Sikhs who had long disparaged Bhajan and 3HO Sikhism accepted the invitation.

Four months later, Indian Prime Minister Indira Gandhi was murdered by her Sikh bodyguards. Bhajan condemned the murder. The ensuing riots left thousands of Sikhs dead. In 1985, the Federal Bureau of Investigation announced that it had foiled another alleged “Sikh terrorist” plot to assassinate Gandhi’s son on US soil.

Today, India’s prime minister is himself Sikh, but it took decades for the religion to shed the “terrorist” label, which was once thrown as casually toward Sikhs

as it is now toward Muslims. (For what it’s worth, Avtar Hari says Sikhs are more like Jews, resented for their success.)

Yogi Bhajan, who inaugurated an annual “Peace Prayer Day” in 1986, was never publicly linked to any criminality during this period—with one strange exception.

In 1988, the Drug Enforcement Administration indicted a Bhajan deputy based in Virginia, named Gurujot Singh. Agents charged that he had tried to smuggle some 20 tons of marijuana into the US from Thailand via ship. He also had allegedly asked an informant for help obtaining illegal weapons, including pistols with silencers, automatic rifles, grenade launchers and a 50-caliber machine gun.

According to The Los Angeles Times, he entered a plea that “admitted no guilt, but acknowledged the prosecution could likely prove its case.” Federal Bureau of Prisons records confirm Gurujot Singh Khalsa—previously known as Robert A Taylor, and not to be confused with a younger man with a similar name in Española—was incarcerated for an unknown time, and released.

Akal co-founder Gurutej Singh Khalsa is a plaintiff in the lawsuit, but declined to speak for this article. SFR reached Gurujot twice on his cell phone; both times, he said he was driving and to call back later. SFR called at the suggested time, but Gurujot did not return the message.

In a lengthy recent interview with an Indian journalist, Gurujot casts the 1988 indictment as police entrapment. Gurujot claims police placed an informant in his temple, and covertly recorded the informant’s idea to smuggle drugs, which he flatly rejected.

In the same interview, Gurujot blames “white supremacists” for having posted the “false” indictment online in an effort to undermine his businesses. The interviewer, Khushwant Singh, writes that “since Gurujot was part of Akal Security” at the time, the company’s enemies hoped to tar it by association.

After Akal won an airport security contract in Hawaii in 1999, someone sent anonymous letters to state officials, evidently alluding to Gurujot’s indictment. An Akal spokesperson told the Honolulu Star-Bulletin “the confusion stems from a 10-year-old drug arrest on

the East Coast of someone who bears the same last name”—Khalsa—but has “no relationship to our company or religion.”

Despite that disavowal, other Sikh Dharma organizations that are supported by Akal still embrace Gurujot. Today, he teaches 3HO-approved Kundalini yoga in Virginia, where he makes a living running outsourcing and call center businesses with operations in Pakistan and South Africa. He also served as board president of the 3HO Foundation of Washington, DC, at the time of Yogi Bhaajan’s death, the most recently available federal tax records show.

The revelation of the charges against Gurujot and other sensational accusations led to the sect’s first exodus of members in the mid-1990s, according to Kamalla Rose, an ex-3HO follower who now lives in Washington state. Today’s split in Sikh Dharma harks back to that time, she says, in that the newly empowered business-side leaders “are trying to cut out the crooks and the bad wood.”

Within the past few years, Gurujot has publicly signed himself as “secretary in chief” of Sikh Dharma International, but the organization’s lawyer tell SFR he was not on the board as of last year’s coup.

In any case, Gurujot was among the first to sign an online petition supporting its ousted board members in Española, and against the Sikh Dharma business leaders who took control of SDI and Akal Security. The new millennium brought another wave of discrimination against people wearing long beards and turbans.

America’s bigots may have frequently confused Sikh cab drivers for Al Qaeda sympathizers, but the US government was more discerning. Indeed, the worst terrorist attacks in US history turned out to be great for Sikh Dharma’s flagship business.

Two weeks after the 9.11 attacks, Akal co-founder and President Daya Singh Khalsa met George W Bush at the White House to discuss new airport security measures, as well as anti-Sikh discrimination.

Today, Akal’s best customers are the departments of Defense and Homeland Security. According to a federal contracts website, Akal and its subsidiary Coastal

International Security have received at least \$3.5 billion in federal awards since 2000.

Akal’s charges include federal courthouses, military bases and US embassies abroad. On top of that, Akal profits from untold millions in contracts with state and local governments across the country.

Akal co-founder and President Daya Singh refuses to disclose numbers. “We take advantage of our privately held status,” he tells SFR. Estimates vary, but Avtar Hari says Akal has \$500 million in annual revenues and approximately 15,000 employees.

The company boasts reams of client testimonials and awards. But, as might be expected for so large an enterprise, Akal’s record also has some blotches. In 2003, Akal won the “access control” contract for Fort Hood, Texas, after the Pentagon began deploying the National Guard to Afghanistan and Iraq. Akal lost the contract four years later, having paid \$18 million to settle a federal lawsuit that claimed the company had failed to hire enough properly trained guards. (In a sense, Akal lucked out by losing the Fort Hood contract before the shooting massacre on base last year.)

In 2007, the City of Phoenix fined Akal for repeated contract violations, including airport guards sleeping on the job. And in 2009, guards at the federal courthouse in San Francisco sued Akal for retaliation after they complained about coworkers being drunk and high on duty and, in one case, waving a gun around.

Obviously, the Sikh Dharma company isn’t responsible for the more controversial policies of its biggest client, the federal government, but it has proved happy to carry them out.

For instance, Akal guards illegal immigrants on government-chartered flights from Tucson, Ariz., to Mexico City, working under the deportation contractor, CSI Aviation Services of Albuquerque. CSI was founded by former New Mexico Republican Party Chairman Allen Weh. This year, Akal gave Weh \$2,000 for his failed gubernatorial campaign. Such generosity toward politicians surely aided the company’s rise from a small, local outfit whose contracts once specified “Sikh guards only,” to one of

the biggest players in private security, in league with Wackenhut and Blackwater.

In New Mexico, the company's best allies are Democrats. It has given thousands to the gubernatorial bid of Lt. Gov. Diane Denish. Attorney General Gary King, who runs the state's key investigative office, also has benefited.

Akal has been one of Gov. Bill Richardson's biggest donors, kicking \$46,000 to his political committees over the years. A handful of other Sikh entrepreneurs and businesses, including Golden Temple of Oregon, have contributed another \$23,000. Richardson appointed Akal co-founder Gurutej Singh to the Private Investigations Advisory Board, which regulates security companies.

When Bhajan died, Richardson ordered state flags flown at half-staff. Later, the governor visited Española to dedicate Yogi Bhajan Memorial Highway. It intersects Interstate 285 at the Trans-Lux Dreamcatcher Cinema and winds eastward, past the golden dome of the Sikh Dharma temple.

When SFR visited in late June, the placid green campus of Sikh Dharma was deserted. Most of the 200-some Sikh families who live in the area were miles away in the hills, celebrating the summer solstice.

SFR came at the invitation of Avtar Hari, a genial, scholarly type who abandoned an entertainment and real estate career to follow another path. "No one is more surprised than I am when I look in the mirror," he says. "I have a lot of three-piece suits in the closet."

Former SDI Board Chairman Avtar Hari Singh is the lead plaintiff in the lawsuit to regain control of the organization.

As it is, his attire consists of a white robe and turban, only shades brighter than his long white beard. Years ago, as Arthur Warshaw, he was president of Time-Life Television. As Avtar Hari, he put his Harvard Business School degree to use as board chairman of Sikh Dharma International—until Dec. 3, 2009, when he was stripped of the title. He provides a tour of the temple, which features a striking mural of the Virgen de Guadalupe sandwiched between two meditating gurus.

Outside, as monsoon clouds gather, Avtar Hari points across the grassy lawn to the headquarters of Akal Security. It seems odd that the squat, prefab-looking

structure a stone's throw from the temple houses a half-billion-dollar company that employs a number of people with high-level security clearances.

But then, Akal rarely seeks to draw attention to itself or its religious origins. Golden Temple, the food company in Oregon, takes a different tack, printing yoga poses and religious sayings on boxes of Yogi tea. (In 2008, the Sikh Dharma business leaders in Oregon removed Yogi Bhajan's picture from the packaging.) With no outside equity investment, Avtar Hari says, these two companies grew to have a combined annual revenue of \$800 million. And the profits have allowed Sikh Dharma to sustain its membership and spread the word.

Yogi Bhajan always intended that "these companies would provide jobs for our children and anyone else who wanted to work in a conscious business," Avtar Hari says.

Most Akal employees are not Sikh, but some children of Sikh Dharma will find work in the Khalsa family business. In a video posted online, Akal co-founder Gurutej Singh leads dozens of youths in a tug-of-war type challenge at Camp Miri Piri, Sikh Dharma's youth academy in India.

Some fear the leaders of the coup will sell off the training camp, as they did the cereal division of Golden Temple earlier this year.

The lawsuit in Portland—whose key plaintiffs include Akal's Gurutej and Avtar Hari of SDI—seeks to prevent further "deterioration" of the Sikh Dharma organization. Until the case is resolved, Multnomah County Circuit Judge Leslie Roberts has barred the business leaders in Oregon from selling off Akal. In a nutshell, the religious leaders want to recover damages and remove the business-side leaders from their positions of power.

The plaintiffs claim the business leaders have abandoned Sikhism and taken to living in high style, while depriving SDI—and by extension its beneficiaries in the community—of some \$50 million in property, stock and monetary donations. Worse still, the plaintiffs say, the business leaders fired 25 Sikh Dharma nonprofit employees and, beginning last summer, tried to push Bhajan's widow, Bibiji Inderjit

Kaur Puri, out of her lifetime appointment to the SDI board.

Each year, Akal and Golden Temple donate millions, perhaps tens of millions, of dollars to the bevy of nonprofits inspired by Yogi Bhajan. The nonprofits include the 3HO Foundation, which stages festivals and other events; the Kundalini Research Institute; and SDI, the authority on matters of doctrine.

In 2003, aware that Bhajan's long illness might soon claim his life, he and his advisers began planning for the future of Sikh Dharma. In so doing, they established a new set of organizations with interlocking relationships.

A chart included with the Portland lawsuit lays out this corporate structure. Near the top is Unto Infinity LLC, a for-profit Oregon company. Unto Infinity ultimately owns both Akal Security of New Mexico and a portion of Golden Temple in Oregon.

Unto Infinity also controls the nonprofit Sikh Dharma Stewardship, run by the numerologist Guruchander Singh, and by extension SDI, which he allegedly "stormed" last December. (The SDS website says it replaced SDI's board due to poor financial reporting and unspecified conflict-of-interest concerns; the Portland lawsuit was first filed nine weeks before the December incident, and followed many months of escalating tensions.)

Advised by his longtime secretary, Sopurkh Kaur, Bhajan signed off on this structure, which left the business and administrative leaders of Sikh Dharma in a position superior to that of the religious leaders. Sopurkh is a defendant in the lawsuit. The lead defendants, however, are Kartar Singh and Preaim Kaur, both directors of Unto Infinity. Kartar and Preaim now live in Oregon and are a romantic couple, according to multiple sources.

The plaintiffs allege that these defendants "formulated a plan to renounce the faith and their orthodox practices before they obtained these positions of power." Whatever their motivation, top Unto Infinity leaders today bear little relation to their old, turbaned selves; photos from recent fundraisers in Portland show a beardless Kartar and a dancing Preaim.

Kartar, a Golden Temple executive, has allegedly increased his pay from \$127,000 to \$800,000 a year.

No one claims Yogi Bhajan was less than lucid when he approved the new corporate structure. But did he expect all this discord?

"I believe he wanted to see all the organizations flourish and continue in the way they did when he was alive," Avtar Hari says.

The defendants' attorney, Gary Roberts, did not return SFR's call. In an interview with the Eugene, Ore., Register-Guard, which has covered the case closely, Roberts suggests Avtar Hari, Gurutej and the other plaintiffs are merely jealous that Bhajan didn't leave them in charge.

The defendants say they have followed Bhajan's wishes, and are within their rights to lay off anyone they please. In a court filing, the business side's lawyers liken the plaintiffs to Girl Scouts and their complaint to the following:

"The Girl Scouts have reduced funding at the same time that they increased their officers' salaries. So I want to sue the directors of the National Girl Scouts for damages, overturn all of their decisions, remove all of their directors and have new directors chosen by people I like."

Bhajan's widow, Bibiji, did not respond to SFR's email. A lawsuit she filed against Golden Temple in federal court to recover royalties lost following the removal of Yogi Bhajan's image from Yogi tea boxes was dismissed on June 9 when a judge said the parties should enter arbitration.

The late yogi's son-in-law, Bhai Sahib Satpal Singh, tells SFR in an email that he isn't taking sides. "I am praying that good sense may prevail on both sides and the situation is settled amicably," he writes. "I have suggested to all sides that if they are unable to come to a resolution, rather than go [through] the courts, they must first try to involve the Supreme Sikh leadership from India as mediators."

Stating the obvious, he writes that "lawsuits and disputes will certainly have a negative effect on the organizations started by Yogi Bhajan."

Akal President Daya Singh Khalsa met with George W Bush shortly after the 9.11 attacks. Gurutej Singh did not return SFR's call. The other

Akal Security co-founder, Daya Singh, downplays the effects of a possible change in his company's ownership.

"Whether it ends up changing the people on some board seats, none of that would really have any substantial impact on the company, as far as we can tell," he says.

If nothing else, the lawsuits show how much Yogi Bhajan personally held his community together. Kamalla Rose, the ex-3HO member and gadfly, believes the sect is unraveling. "Everybody's growing up and they may be deprogramming—particularly the Unto Infinity group," she says. Reflecting on her time as a "flower child" 3HO follower, she is, in a way, grateful:

"I wanted to move into a commune. A lot of us did. We were looking for cults," she says. "I'm just glad I didn't join Scientology."

While the court case drags on, the Sikh Dharma rank and file is torn. "It feels like our Dharma has a huge wound that is bleeding profusely," Jeevan Joti Kaur, a local yoga instructor, writes in a recent letter to Guruchander Singh, the numerologist and Sikh Dharma Stewardship leader. "People worked for our businesses for years... Don't they deserve to know that it wasn't all in vain?"

In his written response, Guruchander and the SDS board urge community members to "be patient and try to remain neutral." In the meantime, people should "focus their divine energy on something positive."

"Our prayer is that, when the litigation is finished, there will be a chance to come together," the letter says. "Ultimately, whether or not that happens is in the hands of the Guru." SFR

*****

SIKHS ALARMED ABOUT USE/SALE OF THE GOLDEN TEMPLE BRAND

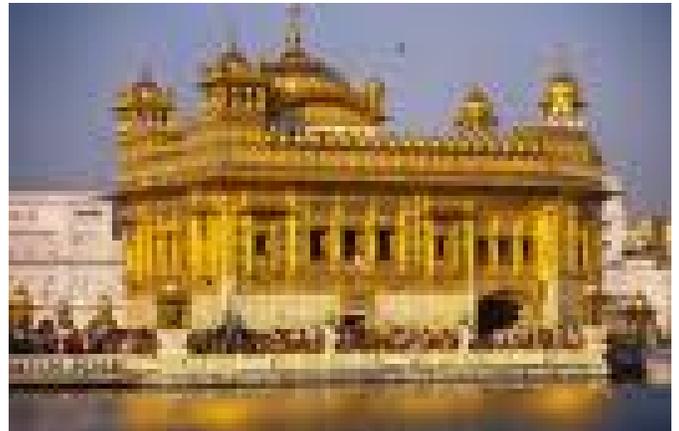
Sikhs are dismayed over Hearthside Food's use of the Sikhs' central place of worship, the Golden Temple, for commercial profit.

July 13, 2010 (MMD Newswire) –

The recent sale of the Golden Temple brand to [Hearthside Foods with \\$700 million in total revenue](#), ignites Sikhs' unease over what they claim was Yogi Bhajan's commercialization and trivialization of their

religion. Amidst the complex battle between Bhajan's family and students in [Oregon courts](#) over the control of Bhajan's empire, the Golden Temple name and logo recently sold to Hearthside Foods upsetting many mainstream Sikhs. Hardev Singh Shergill, editor of the [Sikh Bulletin](#) explains:

"The Golden Temple is the English name for [Darbar Sahib](#) located in Amritsar India. The Golden Temple is a central Gurdwara (house of worship) for Sikhs everywhere. Yogi Bhajan was dead wrong to use the Golden Temple to sell breakfast cereal, to feed his wallet and ego. Sikhism teaches to never mix faith with commerce. Sikh teachings are offered freely. No one should profit when sharing the Sikh religion. And no one should trivialize other's religious traditions, much less profit from cheapening us. The executives at Hearthside Foods are innocent and ignorant. They know nothing about Sikhism. They are just more victims of Bhajan's cult."

"We ask Hearthside Foods to respect Sikhs and stop selling the Golden Temple brand. We've started [an online petition to ask Hearthside to stop using the Golden Temple brand name](#)," says Gursant Singh, editor of [Gurmukhyoga.com](#), a former Yogi Bhajan student who left Bhajan's group after travelling to India and meeting with mainstream Sikhs there. "I didn't know I was in a cult. Yogi Bhajan was more like Jim Jones than a Sikh. It is important to repair the damage he caused. "If a company used a brand name like "Vatican Vermicelli" or "Paul's Last Supper Wine", you'd find religious people everywhere rising up in protest. Give the Golden Temple back. Sikhs welcome Hearthside employees to visit Darbar Sahib, or any Gurdwara, where people are fed delicious food

free of charge daily. Eat at the Golden Temple. Don't eat The Golden Temple."

"The Golden Temple should not be branded. Gurdwaras, including The Golden Temple, are places of worship; they are to stay open, and to feed people," says Harmander Singh of [Sikhs of England](#), coach of Fauja Singh, 99 year old marathon runner, and London's 'Sikhs In the City' team. "Many Sikhs have arrived in the West since 1984, escaping from religious persecution and genocide in India. We feel shame over how Yogi Bhajan conned young people - we Sikhs live by the principles of remembering God, working hard and sharing with others - nowhere is there any promotion of sex tantra and yoga gimmicks in the Sikh scriptures. Rather, for Sikh's perhaps the most sinful act imaginable is to fleece innocents in the name of the Divine."

Back in the early 1970s when Yogi Bhajan and his students named their Eugene Oregon bakery, The Golden Temple and started selling Wahe Guru Chews (Waheguru is Sikh's primary word for the Divine, literally, 'wondrous teacher') there were few Sikhs in the West to protest. Dr. Trilochan Singh in his book [Sikhism and Tantric Yoga](#) written in 1977 stated, "In England last year a firm advertised some blue jeans as Jesus Jeans. The whole religious world of England rose in one protest and stopped the manufacture of these jeans. The word Golden Temple has become an instrument of commercial affairs of Yogi Bhajan."

Dr. Iqbal Singh who lives a few miles from of the Golden Temple in India and has written five books on Sikh history agrees, "The Golden Temple is not a brand name for any trade. This is the Almighty's temple...a place of devotion, equality, love, service, and protection for all, not to be used for commercial profit."

Media Contacts:

Hardev Singh Shergill, editor@sikhbulletin.com
Gurusant Singh, London UK Ph. 011447507897373
Gurusant@hotmail.com Gurusant.com [Gurmukhyoga.com](#)
Harmander Singh from Sikhs in England
harmanders@btinternet.com

Sign the petition:

Hearthside Foods should respect the Sikh Religion and stop selling the Golden Temple brand:

<http://www.ipetitions.com/petition/goldentemple/>

*****

FOURTEEN POINTS

In Indian friend of mine spent some time with the 3HO Sikhs in Espanola when he worked at Los Alamos in New Mexico. His comment was that even though they looked like they were doing the same things as he was, they were doing them for completely different reasons.

I believe that this is what confuses most Indians who look at them and see Sikhs and wonder what all the fuss is about. But you are not allowed to scratch the surface and see what they really believe.

In April of 2005 there was a discussion on this subject over on GLZ. There were three 3HO Sikhs (all three being ministers) participating in the discussion. There were numerous exchanges and the following was a post of mine. A Sikh from Singapore responded that if he didn't hear a categorical denial on all 14 points he would have to take a completely different view of these peoples beliefs. There was complete silence from the three because they couldn't deny any of it.

Wahe Guru ji ka Khalsa || Wahe Guru ji ki Fateh ||

The following is a list of statements, all of which are true. After you read each statement ask yourself the question: "Who has distorted Sikhi?"

1. Yogi Bhajan taught that you had to make a connection with a living spiritual teacher.
2. Yogi Bhajan taught that you should meditate on his photograph.
3. Yogi Bhajan taught that the reason that Sikhs wear turbans is to adjust the plates in your skull and thus regulate your electro-magnetic energy.
4. Yogi Bhajan taught that the reason that Sikhs wear Kacha is that the pressure of the Kachcha on your thighs stimulates your liver.
5. Yogi Bhajan taught that you should have a photo of the golden idol of Sri Chand, that is outside the Gurdwara in Espanola, in your home.
6. Yogi Bhajan taught that chanting certain Shabads bring certain results:
  - a. Mayraa Man Lochai Gur Darshan Taa-ee: This brings prosperity, multified a thousand-fold squared.

b. The Twenty-Ninth Pauree of Jap Ji: This protects you from your enemies by simply vaporizing those who wish you harm.

c. The Twenty-Second Pauree of Jap Ji: This brings you victory in legal battles.

d. The Thirteenth Pauree of Jap Ji: This gives you the occult knowledge of infinity.

e. The Twenty-Fifth Pauree of Jap Ji: All your needs are pre-fulfilled. Prosperity, virtue, estate, and wealth are yours without asking.

7. Yogi Bhajan taught that Gurmukhi is a magical, mystical language in that by chanting, reciting, or singing, your tongue is pressing on certain pressure points in your upper palate and thus certain glands in your brain are stimulated to secrete hormones, resulting in a kundalini high.

8. Yogi Bhajan taught that Anand Sahib was the ultimate kundalini experience because for each 5 Paurees, your kundalini would pass through a corresponding chakra. 40 Paurees divided by 5 equals the 8 chakras. This also holds true for Jap Ji.

9. Yogi Bhajan taught that abortion was all right if it was done before the 120th day, when the soul entered the womb.

10. Yogi Bhajan taught that you could be liberated in 40 days if you practiced kundalini yoga.

11. Yogi Bhajan taught that he would take on all the karma of his students and that the reason that he was so sick was that his students had a lot of bad karma.

12. Yogi Bhajan taught he should name everyone, not by consulting the Guru, but by using astrology and numerology.

13. Yogi Bhajan taught that he could read auras and even read your destiny.

14. Yogi Bhajan taught that when he died, only his physical body would be gone. His soul would then reside in his subtle body which would hover over his students, while he still taught and led tantric. To his students he would not be dead but immortal.

This is only a sample of what Yogi Bhajan taught. After reading the above statements, again ask yourself: "Who has distorted Sikhi?"

Chardi Kalaa
Amar Prakash Singh

International Human Rights Organisation (IHRO), of the Indian subcontinent, is a NGO, with national focus and overseas lobby network. It agitates both in India and internationally.

*****

FAKE IT AND YOU 'II MAKE IT!

Devinderjit Singh

St. Catherine's College, Oxford (October, 2004!

[From Sikh Bulletin January 2005]

In the light of Yogi Harbhajan Singh's recent death in Espanola, New Mexico, USA, and the associated eulogies, I felt that it might be interesting to hear about my experiences with that community. Although I was never a member of 3HO (the '*Happy, Healthy and Holy Organisation*'), I was a bemused, bewildered and often irritated bystander at Espanola for a year or so in the late 1980's.

I'm an English Sikh, with Punjabi ancestry, and worked as a Post-Doctoral Fellow at the Los Alamos National Laboratory for three years. Finding a community of Sikhs nearby (and in the desert at that!) was a pleasant surprise, and I was naturally drawn to attend the Sunday *Diwans* and participate in the *Kirtan*. The discipline and dedication of the Espanola Sikhs was very humbling, and I was also impressed with the tradition of distributing *Shabad* sheets so that people could join in the worship more easily; it was certainly much better organised than the general chaos I had been used to at most Gurdwaras. I made several good friends there, whom I still remember with fondness.

These were all the positive aspects, but it didn't take long for me to start having my doubts too. My parents had brought me up to pay homage only to the *Guru Granth Sahib*, and so I found the

constant mention of Yogi Bhajan (YB) in the Ardas quite annoying. I was particularly irritated by the deference shown to him through the title of *Siri Singh Sahib*, and the assertion that he was the supreme Sikh authority of the 'Western hemisphere'. What did that mean, if anything? I'm as western as anybody in my upbringing, attitudes and outlook (even live West of the Greenwich meridian, if only by 1.25 degrees!), and YB certainly had no authority over me. Besides, who was the equivalent for the Eastern (Southern and Northern) hemisphere? Nobody, it was complete nonsense!

I also found many practices taking place, such as astrology, which perplexed and horrified me greatly. Not only were they inconsistent with my training as a Mathematical Physicist, with a background in Radio-Astronomy, they were at odds with my understanding of Sikhism; and yet these were being encouraged. Even worse, YB was misrepresenting Gurbani. 'If you recite this Shabad so many times, it will bring you so and so.' This is totally against *Gurmat*". It's simply meaningless chanting, and even that for worldly ends, rather than reflection-contemplation on the Guru's message about the Love of the Almighty.

I did try to raise my concerns with some of the people in Espanola, but it wasn't very fruitful; usually I just ended up in a heated debate. I remember once asking about the Solstice events, trying to make sure that they were just convenient times of year to get together rather than having Druid significance. I was told that they had some Yogic, or astrological, meaning. When I tried to point out that acting on such (supposed) attributes was at odds with *Gurmat*, I had the *Baran Mahan*, and some quotation like '*Raj jog takhat dhian Guru Ram Das*', thrown in my face. Hum! My view was that while Sikhism and Yoga were not mutually exclusive, they were not synonymous either. My 3HO friends disagreed. In a way, this example illustrates the conclusion I came to. The 3HO crowd and I might have been doing the same things, such as keeping *Kesh*, reading *Gurbani*, and

so on, but we were doing them for entirely different reasons. When my 3HO friend read the *Baran Mah*, he saw the mention of the seasonal months as a cue for astrology. When I read them, and other time-related passages, I got completely the opposite message. Namely, that it doesn't matter what month of the year, day of the week, or hour of the day it is, if we remember God through loving devotion, it's time well spent; if not, it's a wasted opportunity.

Despite my misgivings, I was quite keen to see and hear YB in person. After all, he must have some unusual charm, or charisma, or something, to be able to influence so many people in such a profound way (I usually count myself lucky if I can persuade my undergraduate students to do their sums properly!). When I did get to meet him at a Diwan in Albuquerque, I was disappointed. He was rude, crude and not very good. His hour-long sermon was nothing more than incoherent rambling, mostly twaddle, with a light sprinkling of Gurbani to add a veneer of respectability. I was dumbfounded. I just couldn't understand what people saw in him; it's still a complete mystery to me. My 3HO friends kept saying how wonderful he was, and how much love they got from him, but I could only wonder how deprived their former lives must have been. If YB had been my introduction to Sikhism, or anything else for that matter, I would have told him where to go and run away a mile myself. YB was very smart, of course, and avoided locking horns with anyone he thought was likely to stand up to him. He was always very polite to me on the odd occasion that we were both at the same place. I think he knew that he'd get some lip back if he tried any nonsense on me.

One of my biggest disappointments was that Bhai Jiwan Singh, to whom I was told he was greatly indebted for getting him out of a serious bind, did not get him to back up his ideas. But then Bhai Sahib is too much of a saint to cast the first, or any, stone; he tries to associate with just the good aspects of people and avoids dwelling on their

shortcomings. As for the *Jathedhars* of the *Akal Takhat* and such like putting YB straight, it was never going to happen. Most of them are quite corrupt themselves and pandered to YB (on seeing his wealth and status) instead of admonishing him. The sad fact is that there are numerous self-styled saints whom the Sikh masses follow (because it's far less effort than studying the Guru Granth Sahib, and contemplating the Guru's message) who wield considerable sway over the Sikh hierarchy (which shouldn't be there, as such, in the first place anyway). Compared to some of them, YB's antics paled into insignificance

I posted the above account of my observations about YB and the 3HO Sikh community on an e-forum for former members a few months ago, and received the following confirmation of my analysis:

What you expressed is what I have been wondering might be the opinion of Sikhs of Punjabi descent. Most are too polite to say it directly when speaking with a 3HO Sikh, like I used to be, but would hint at it. I also found that when I began to get serious about Sikhe, I realised 80% of what 3HO did was contrary. My experience mirrored yours when I went to Harmandhir Sahib -we all wore beards and kirpans, but that was where it ended. I found so many of the Sikhs there so devout and humble and without the superstition I had been surrounded with in 3HO. I also agree with your assessment of the Jathedhars, as I have seen them scramble for the 3HO money, time and again. Again, thank you for finally posting a traditional Sikh viewpoint based on having experienced 3HO firsthand. Many Punjabi Sikhs are so happy to see Americans in turbans they overlook everything else. They often are never exposed to day today 3HO.

When I was in Espanola in 1988, I ascertained that there had been about four or five thousand 3HO Sikhs during its heyday. Roughly half of them had left a few years earlier, but nobody seemed willing to talk about it much. Now that I've been able to befriend some former members, I've learnt how

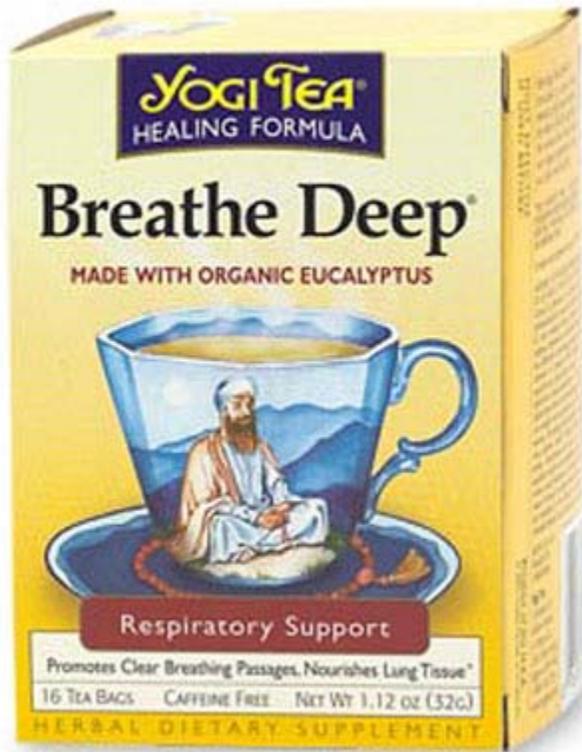
badly exploited they felt when they eventually saw through YB's veil of deception. They are convinced that YB's outfit was nothing more than a cult designed for his personal betterment, with the Sikh facade merely providing a convenient cover. All but a handful have given up being Sikhs, although they harbour no ill will towards Sikhism itself; indeed, most retain a great deal of respect for Gurbani. One of the few who has remained a Sikh is Amar Prakash Singh, and his eulogy for YE is as follows:

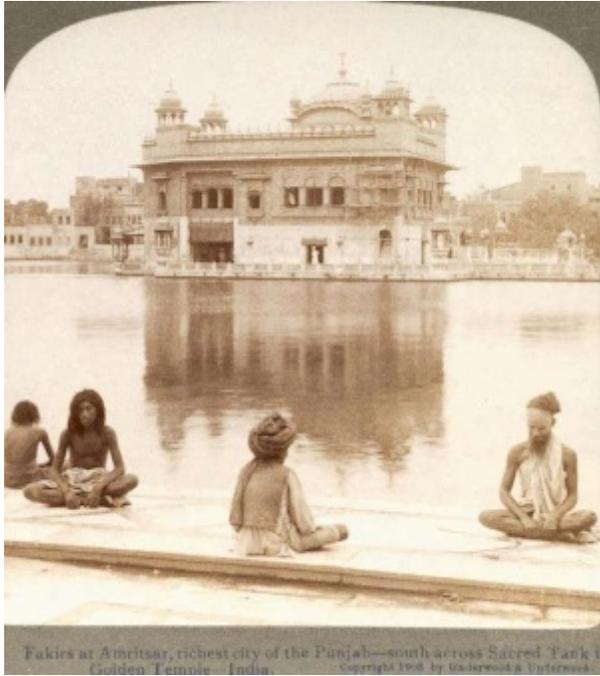
I have met many good Sikhs, some great Sikhs and maybe even a couple of Saints in my life, but Harbhajan Singh Puri was not one of them. I joined 3HO almost 30 years ago to become a Sikh. I was a chela of his for almost 20 years. I left when I found out that most of his teachings were contrary to Gurmat and the Rehit. It wasn't until I left that I actually became a Sikh. My whole experience with Harbhajan Singh can be summed up in a quote from Farid (Guru Granth Sahib. p. 1384)

*I considered him a saint having swan like purity.
That is why I sought his association.
If I knew he was a hypocrite like crane.
I would have kept away from him all my life.*

This seems like a fitting epitaph for YB to me. An alternative would be one of his own favourite catch phrases: "Fake it and you'll make it!"

*****

Fakies at Amritsar, richest city of the Punjab—south across Sacred Tank & Golden Temple—India. Copyrighted by G. S. S. & Co. India.

3HO Sikhs are associating yogis, ashrams, tantric sex yoga rituals, drinking of wine and magicians of the occult with the Sikh Gurus and the Golden Temple. See the Rare Photo (above) featuring the Harimandir sahib in 1908 when it was under the control of the Pundits or mahants. Sadhus and yogis felt free to sit wearing only a dhoti and no head coverings. The Gurdwara Reform Movement stopped such practices in India and gave the Gurdwaras back to Gursikhs.

Tantric Asanas taught by Yogi Bhajan for transmuting sexual energy: Reprinted from Yogi Bhajan's official magazine "Beads of Truth" 11, p. 39

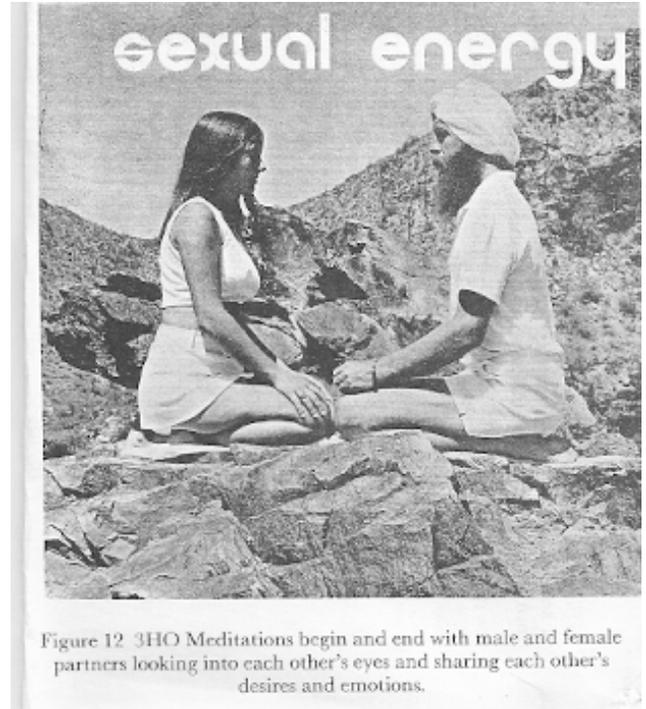

Figure 12 3HO Meditations begin and end with male and female partners looking into each other's eyes and sharing each other's desires and emotions.

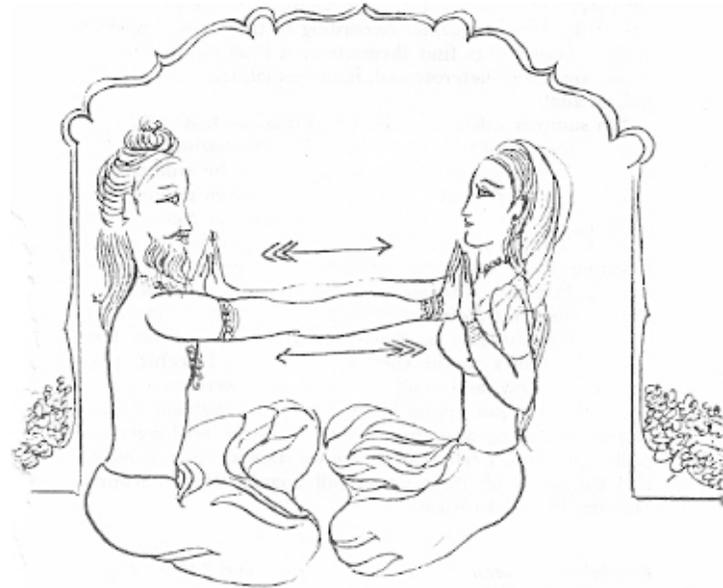

Figure 7 Tantric Asana for Transmuting Sexual Energy
Reprinted from Beads 11, p. 42

Figure 5 Tantric Asana for Transmuting Sexual Energy
Reprinted from Beads 11, p. 39

Figure 9 Shakti Shoes: Golden Temple Emporium
A Shoe Store named after Golden Temple

Figure 10 Yogi Bhajan
"Meditate on this picture of mine" says Yogi Bhajan, "People will enjoy beaming who have meditated on the picture of mine. Look at the Light in the eyes of the photo and travel mentally through the picture to the source of the Light. Meditate from 15 minutes to 4 hours."—Yogi Bhajan
All 3HO inmates have to get up early in the morning and do this meditation on Yogi Bhajan's picture.

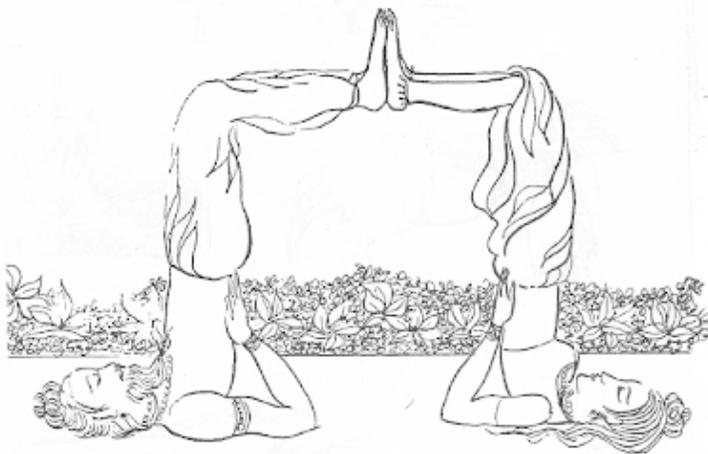

Figure 6 Tantric Asana for Transmuting Sexual Energy
Reprinted from Beads 11 p. 41

Shakti Shoes Golden Temple Emporium

Yogi Bhajan's students are instructed to meditate on Yogi Bhajan's picture everyday which you can see displayed in the 3HO Espanola Gurdwara in the photo above.

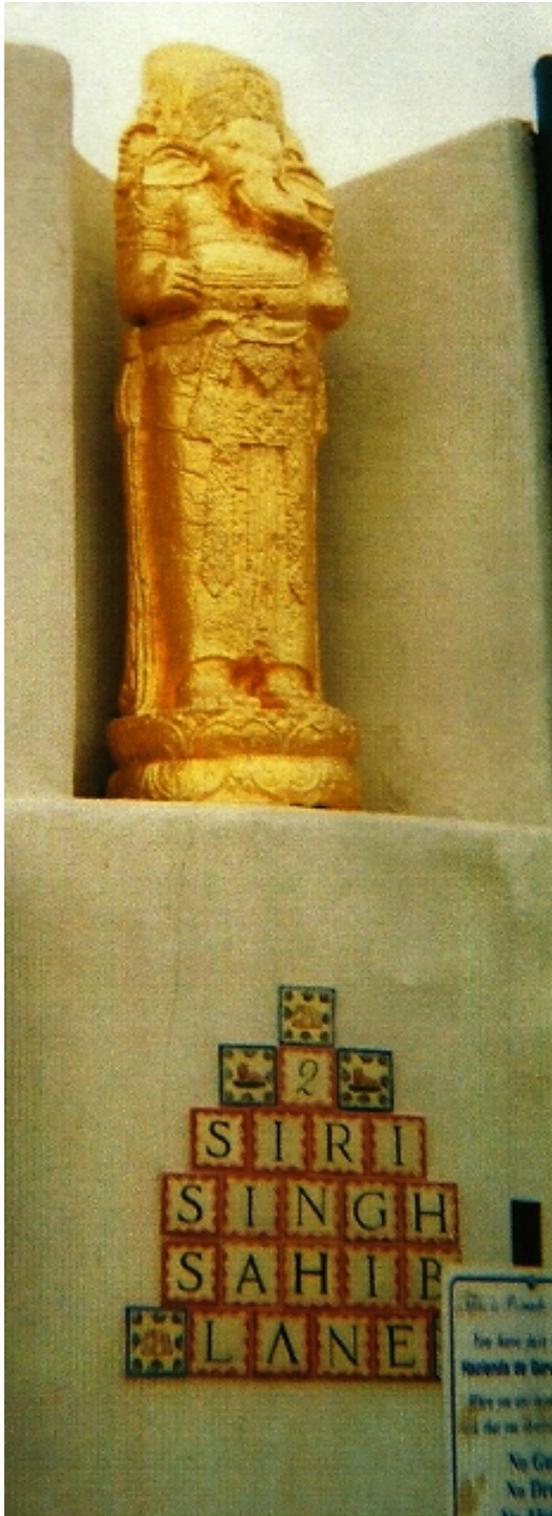

Figure 1 Adi Shakti: Chandni
3HO Tantric Deity Worshipped in Songs and Prayers
Reprinted from Beads Jan. 1972

Adi Shakti
Adi Shakti is the Mother Energy of the Universe. Adi means first and Shakti means Energy. Shakti is represented as a woman, for it is from woman that we are born, and it is from this Energy that the Universe is born. She has eight arms, four to bless, and four to take care of us. The chakra is symbolic of the flow of energy, the conch shell is the infinite sound current, the lotus is sweetness, and the palm is peace. The trident is the trinity of the Creator (Generator Organizer Destroyer), the bow and arrow is our pointedness, the sword is Truth, and the hammer is discipline. The Maha Shakti Mantra praises these 8 qualities of the God Shakti

Figure 2 Adi Shakti: 3HO Interpretation
Reprinted from Beads Jan. 1972

Tantric Yoga asanas (above) taught by Yogi Bhajan and practised in 3HO Gurdwaras

*****

NOVEMBER 1984 SIKH GENOCIDE

U.S. COURT ORDERS TRIAL AGAINST INDIAN MINISTER KAMAL NATH FOR HIS ROLE IN 1984 KILLING OF SIKHS

TRIAL TO BEGIN ON SEPTEMBER 22, 2010

On September 07, 2010, Honorable Judge Robert Sweet of the United States District Court for the Southern District of New York issued an order in the case against Kamal Nath, Indian Minister for Roadways, asking the parties to appear in the court on September 22, 2010 for a pre-trial conference to discuss "settlement, exploring contemplated motions, stipulating facts, arranging a plan and schedule for all discovery and setting a time for trial". The case against Kamal Nath was filed in April 2010 by plaintiffs *Sikhs for Justice (SFJ)*, a U.S.-based non-profit human rights advocacy group and victims Jasbir Singh and Mohinder Singh.

According to Gurpatwant Singh Pannun, legal advisor to Sikhs for Justice, the court's order dated September 07, 2010 is the start of trial against Kamal Nath for leading the mob that attacked Gurdawara Rakab Ganj Delhi on November 1, 1984 in which many Sikhs were burnt alive.

The plaintiffs have requested a "jury trial" during which plaintiffs will submit documentary evidence proving participation of Nath and many leaders of the Indian National Congress in the November 1984 Sikh Genocide. According to Pannun, SFJ has new evidence which proves Minister Nath also organized the massacre of Sikhs in different cities of Madhya Pradesh including his constituency Chhindwara.

During November 1984, hundreds of Sikhs were killed in more than 43 cities of Madhya Pradesh and according to the official documents of the Indian Government, more than 3,500 claims were filed by Sikhs from the state of Madhya Pradesh alone.

Attorney Pannun further stated that "Alien Tort Claims Act of United State, the law under which trial against Kamal Nath will be held is specifically created to provide remedy and forum to victims of genocide to vindicate their complaints and the trial against Kamal Nath is one such opportunity through which SFJ plans to put on the record of the court evidence related to Genocide of Sikhs and Kamal Nath's role in it".

Plaintiffs will also call upon survivors and experts on Genocide as witnesses to prove that systematic killing of Sikhs in November 1984 was Genocide as defined Article 2 of the UN Convention on Genocide.

The lawsuit against Minister Nath is filed under ALIEN TORT CLAIMS ACT (ATCA) AND THE TORTURE VICTIM PROTECTION ACT (TVPA) asking the U.S. Court to grant compensatory and punitive damages for his role in leading an armed mob that attacked Gurdawara Rakab Ganj Delhi on November 1, 1984 in which many Sikhs were burnt alive.

Kamal Nath did not respond to the summons issued by the court on April 06, 2010 which resulted in entry of default against Kamal Nath on August 05, 2010.

Sikhs for Justice, is a U.S. based human rights advocacy group, which is striving to disseminate

information regarding the Genocide of Sikhs in November 1984 and is mobilizing Human Rights Groups and the International Community on a common platform. *Sikhs for Justice* is pursuing the legal battle to get the justice for the victims of the November 1984 Sikh Genocide with the support of ALL INDIA SIKH STUDENTS FEDERATION, a social political organization headed by Karnail Singh Peermohammad.

*****

Empire State
Building
350 Fifth
Avenue 59Th
Floor
New York,
NY 10118

T: 212.601.2707 F: 212.601.2610
E: SUPPORT@SIKHSFORJUSTICE.ORG
WWW.SIKHSFORJUSTICE.ORG

October 20, 2010

HEAD-SCARF IS A NONISSUE - OBAMA SHIES AWAY FROM PAYING TRIBUTE TO INNOCENT SIKHS MASSACRED AT GOLDEN TEMPLE IN JUNE 1984

New York:

Reacting to the President Obama's refusal to visit Golden Temple, Sikhs for Justice (SFJ), a human rights advocacy group backed by hundreds of Sikh Gurdwaras across North America stated that cancellation of visit by President is not due to headscarf issue as Indian lobbyists want everyone to believe but instead President has shied away from speaking about and paying tribute to the thousands of innocent pilgrims who were murdered in Golden Temple by Indian Army in June 1984.

According to Attorney Gurpatwant Singh Pannun, legal advisor to SFJ, President Obama is going to Mumbai a city of about 20 million populations to pay tribute to

victims of terrorist attacks while ignoring Sikh victims of violence who had approached him ahead of his visit to Golden Temple.

Attorney Pannun further added that President Obama's visit to Golden Temple would have given a tremendous push to key Sikh issues such as separate religious identity of Sikhs, massacre of Sikhs at Golden Temple by the Indian Army and his visit would have been seen around world as a gesture of support to suppressed religious minorities. No other world leader is more capable to understand the plight of India Sikhs than President Obama who himself comes from a community that had suffered discrimination and injustice, added attorney Pannun.

President Obama, has played right into the hands of Indian lobbyists who have successfully thwarted his visit to Golden Temple. The refusal by President Obama to visit Golden Temple exposes hollowness of Obama's claim of respect for religious diversity, and undermines the so called "world leader" stature of Prime Minister Manmohan Singh who is a Sikh.

In his January 19, 2008 statement, President Obama stated that he will be a President who will "respond forcefully to all genocides", however, President Obama's refusal to visit Golden Temple has become another instance where he failed to fulfill his electoral promise and caved in to the Indian lobbying.

According to attorney Gurpatwant Singh Pannun, legal advisor to SFJ, any electoral promise aside, Article 1 of U.N Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1948) requires the United States President to take all actions necessary to prevent and punish acts of genocide. The obligation to act on the issue of every Genocide, added attorney Pannun, is neither absolved because of the economic status of the country where the Genocide was committed (i.e. India) nor is it mitigated by the number and status of victims (i.e. Sikhs).

SJF backed and supported by hundreds of Sikh Gurdwaras across America approached President Obama in September 2010 in Philadelphia and urged him to show solidarity during his visit to Golden Temple, where thousands of innocent Sikh pilgrims were ruthlessly murdered by the Indian Security Forces in this very Temple, the Vatican of Sikhs, in June 1984. President Obama's visit to Golden Temple and SFJ's campaign was going to expose the gross

human rights violations and murders committed by the Indian Army in the same very Golden Temple in June 1984. Unfortunately President Obama who himself comes from a minority community, caved in to the pressure of lobbyists and cancelled his visit to Golden Temple instead of standing with an oppressed minority of India.

According to Attorney Pannun who practices human rights, refugee and asylum law in the United States, such efforts on part of Indian lobbyists are not new or surprising because since June 1984, Indian Government has consistently blocked and disallowed visits to Punjab by foreign human rights organizations in order to cover the atrocities perpetrated against Sikhs in India. He further added that most recently members of United States Commission on International Religious Freedom (USCRIF) who wanted to visit India to investigate the state of affairs viz`-a-viz` Indian Christians, were denied visas by the Indian Government. In April 2009 Amnesty International was forced to close its office in New Delhi, making India the only democracy in the world without the presence of even a single international human rights organization.

Coordination Committee Sikhs For Justice

E: support@sikhsforjustice.org

*****

GURU MANIO GRANTH

Sawan Singh Principal (Retired)

10561 Brier Lane, Santa Ana 92705 ,california.

Sawansingh85@gmail.com

Many Hindu, Muslim, Christian and Sikh writers have written that on 21st October, 1708, more than 300 years ago Guru Gobind Singh, the 10th Guru Of the Sikhs, before he left this mortal world for his heavenly abode at Nander, about 400 miles from Bombay, in the present state of Maharashtra in the western part of India, designated the then known "Pothi Sahib" as the Eternal Living Guru of the Sikhs; thus giving it the honorific title of "Guru Granth Sahib".

Bhai Nand Lal, a devoted disciple of Guru Gobind Singh, who was present at the time of Guru's death, tells us in his **Rehat Nama** (the Sikh Code of Conduct) that the Guru Ji said, "**Mera Roop Granth Ji Jann, is Main Bhed Nahin Kuchh Mann**", meaning consider

the holy Granth as my own image; do not have any doubt about it.

Bhatt Vahi Talanda Parganah, Jind now in the Haryana state also describes the event in the following words:-

'Guru Gobind Singh asked Bhai Daya Singh to bring Guru Granth Sahib. Guru jee placed five *Paisas* and a coconut before Guru Granth Sahib and bowed before it. He said to the congregation 'I order you to treat Guru Granth Sahib as Guru after me'.

According to Giani Garja Singh, to whom we owe this discovery , *Bhatt Vahis* are a reliable source of information. The author of this particular *Vahi* was **Narbad Singh Bhatt** who was with Guru Gobind Singh at that time at Nander. (These Bhatt's recorded events of the lives of the Gurus in their scrolls called *Vahis*. Some of these *Vahis* are preserved to this day by their descendants).

A letter written by Mata Sundriji w/o Guru Gobind Singh addressed to the ancestors of Bhai Chet Singh of village Bhai Rupa in Bhatinda district (Punjab) shows that Sri Guru Granth Sahib was invested with the final authority and the Sikhs believed it. Bhai Chet Singh still has this letter.

Bhai Prahalad Singh, another contemporary of Guru Gobind Singh, who has also recorded the Guru's commandment on this issue, writes in his **Rehat Nama** (Code of Conduct) that Guru Ji said, "**Agaya Bhai Akal kee tabeh chalayo panth; Sabh Sikhan ko hukam hai guru manio Granth**". 'With the order of the Eternal Lord the (Sikh) Panth has been established. All the Sikhs are hereby commanded to obey the Granth'. Thus he surrendered his high office of Guruship to Guru Granth Sahib.

Sainapat, who was not only a contemporary of **GURU** Gobind Singh, but was also one of his trusted courtiers, has written in his book '**Sri Gur Sobha**' in 1711, within 3 years after the Guru's death:-

"A day before his death, the Sikhs asked Guru Gobind Singh about the person he was nominating to succeed him. In reply he said that the Khalsa, his true followers, was his very self and to them he had granted his robe and his physical self. The Eternal and limitless Word uttered with the Supreme Lord's Light (the Granth) is our Supreme Master."

Another document, which is a **Sanskrit manuscript**, recently published by the **Sanskrit university, Varanasi** (India), records Guru Gobind Singh's proclamation that the holy scripture will be the Guru after him.

Mohamud Ali Khan Ansari's book 'Tarikh-E- Muzafree (1820) page 152, Bute Shah's book ' Tarikh-E- Punjab (1848) page 206 and Syeed Mohamad Latif's book 'History of the Punjab' page 269 also confirm the fact that Guru Gobind Singh designated Guru Granth Sahib The Eternal Guru After him.

Macauliffe, a well known writer of the Sikh History, has written in his book *The Sikh Religion (Vol. V P. 244):*

"In his farewell message Guru Gobind Singh said to the Khalsa, his followers,' I have entrusted you to the Immortal Lord. I have infused my mental and bodily spirit into the Granth Sahib and the Khalsa. Obey the Granth Sahib. It is the visible body of the Guru'.

Khushwant Singh, a famous Sikh writer, is right when he writes in the introduction of his book, **Hymns of the Gurus**: "Guru Gobind Singh divided the concept of Guruship into three, viz, personal, religious and temporal. The first he said would end with him. The second would subsist forever in the scripture, and the Granth sahib was henceforth to be considered as the symbolic representation of the ten Gurus. Temporal leadership he vested in the community. Before the death of Guru Gobind Singh, the Sikh Holy Scripture was called Pothi Sahib or Granth Sahib and not Guru Granth Sahib, which title got affixed only after the commandment of Guru Gobind Singh. Thus, in Sikhism, no living person, however holy or revered, can now assume the title or status of Guru. This was one of the most significant developments in the history of the Sikhs."

It has been felt necessary to discuss this point in detail with the quotations from authentic historical documents because certain cults among Sikhs, who still own personal Gurus, ask for authentic evidence to the effect that Guru Gobind Singh had really named the SGGS his successor. From the above discussion it can be concluded unequivocally that in 1708, more than 300 years ago, Guru Gobind Singh abolished forever, the personal Guruship and saved the Sikhs from the problems that could arise from internecine disputes because of several claimants for Guruship.

Guru Granth Sahib is a limitless store of gems of spiritual and worldly experience. It is a spiritual lighthouse which offers, through poetical compositions, sublime thoughts for the entire mankind. Originality is its distinct feature and its catholic character makes it a unique holy scripture. Treating SGGS as our Eternal Guru does not mean only bowing before it, offering some money, listening to the sacred hymns or doing *Path* or performing '*Akhand Path*' by hiring readers without understanding or trying to live according to its teachings. Some make the excuse that Gurbani is above our comprehension. No doubt, some portion of Gurbani cannot be understood easily, but most of it can be understood with a little effort. Moreover translation of SGGS is available in many languages.

A few easy and meaningful lines from Gurbani given below will prove my point:-

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ।। ਜਿਉਂ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ।।
ਪੰਨਾ ੯੩੨

'Wrath and lust destroy body as borax melts the gold'.

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ।। ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ
ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ।। ਪੰਨਾ ੯੮੪

'O man! Why do you go in search of God in the forests? He is Omnipresent, but ever detached and within us.

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ।। ਤਿਸ ਚੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ
ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ।। ਪੰਨਾ ੧੩

'Amongst all is the Light-You are that Light. By this illumination, that Light is radiant within all'.

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੇ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ।। ਪੰਨਾ ੬੨

'Everything is inferior to truth, truthful living is superior to all'.

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਧਿਆਵੈ।। ਪੰਨਾ ੩੦੫

'He who calls himself follower of the Guru rises early and meditates on the Lord's name.'

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ।। ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ
ਸੋਇ।। ਪੰਨਾ ੧੨੪੫

'O Nanak! He, who earns by the sweat of his brow and gives with his hands something in charity, alone knows the true way of life'.

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ।।

ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੋ ਫਿਕੀ ਸੋਇ।। ਪੰਨਾ ੪੭੩

'Nanak, by speaking unpleasant words, one's body and mouth become insipid. One is called foul-mouthed and one's reputation becomes indifferent'.

ਪਰ ਘਰਿ ਚੀਤੁ ਮਨਮੁਖਿ ਡੋਲਾਇ।। ਪੰਨਾ ੨੨੬

'An apostate's mind is lured by another's wife'.

ਅਸੰਖ ਨਿੰਦਕ ਸਿਰਿ ਕਰਹਿ ਭਾਰੁ।। ਪੰਨਾ ੪

'Innumerable are the slanderers who carry on their heads load (of slandering others.)

ਜਹਾ ਲੋਭੁ ਤਹ ਕਾਲੁ ਹੈ ਜਹਾ ਖਿਮਾ ਤਹ ਆਪਿ।। ਪੰਨਾ ੧੩੭੨

'Where there is greed, there is death. Where there is forgiveness there is God Himself'.

We should read or listen to Gurbani, understand it and apply its teachings to our daily life. We should also persuade our next generation to learn Punjabi in Gurmukhi script.

*****

ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ

Sawan Singh Principal (Retired)
10561 Brier Lane, Santa Ana 92705 ,california.
Sawansingh85@gmail.com

ਅਨੇਕਾਂ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਈਸਾਈ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀ ਤੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਅਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਸਮਝੋ ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੇਵਕ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਸਿਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਨੰਦੇੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫਰਮਾਇਆ:-

'ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨ।।

ਇਸ ਮੇਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕਿਛੁ ਮਾਨ।।'

ਗਿਆਨੀ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਂਦ (ਹਰਿਆਣਾ) ਦੇ ਤਾਲਾਂਦਾ ਪਰਗਨਾ ਦੇ ਭੱਟ ਨਰਬਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਨੰਦੇੜ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਧੀ ਵਿਚ ਅਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਲਾ ਦਸਵਾਂ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਾ ਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਪੜਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਾ ਬੰਸ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੀ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਗੋਸਲ ਗੋਤਰਾ ਸੋਢੀ ਖਤਰੀ ਬਾਸੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਰਗਨਾ ਕਹਲੋਰ ਮੁਕਾਮ ਨੰਦੇੜ ਤਟ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇਸ ਦਖਨ ਸਮਤ ਸਤਰਾਂ ਸੋ ਪੈਸੰਠ ਕਾਰਤਕ ਮਾਸ ਕੀ ਚੌਥ ਸੁਕਲਾ ਪੱਖ ਬੁਧਵਾਰ ਕੇ ਦਿਨ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਸੇ ਬਚਨ ਕੀਆ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਆਓ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਂਚ ਪੈਸੇ ਨਾਰੀਅਲ ਅਗੇ ਭੇਟਾ ਰਖ ਮੱਥਾ ਟੇਕਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਸੇ ਕਹਾ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੇ ਜਾਨਨਾ ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਾਨੇਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਏਗੀ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਕੀ ਬਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ ਸਤ ਕਰ ਮਾਨਨਾ।।

ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਸਬੰਧ ਸਨ ਤੇ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਸਿਖ ਇਤਹਾਸ ਦਾ ਇਕ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਵਸੀਲਾ ਹਨ। ਇਹ ਵਹੀ ਹੁਣ ਤਕ ਭੱਟ ਨਰਬਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ।

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਸੁਪਤਨੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਰੂਪਾ ਜ਼ਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਜੋ ਹਾਲੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:-

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਨਣਾ।

ਅਕਸਰ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:-

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਭੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ।।

ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ।।
ਇਹ ਲਫਜ਼ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਨੰਦੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੰਦੇੜ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਲਿਖੇ ਸਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਹਨ।

ਸੈਨਾਪਤ ਜੋਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਦਰਬਾਰੀ ਸਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ੧੭੧੧ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਧੁਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਹਮਾਰਾ ਸਤਗੁਰੂ ਹੈ।

ਸੰਸਕਿਰਤ ਮਹਾਂਵਿਦਿਆਲਾ, ਬਨਾਰਸ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਦੇਵਰਾਜ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਹਥਲਿਖਤ ਜੋ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਅਗਲੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਗੇ।

੧੮ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਕਰਤਾ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ (੧੮੫੧), ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿਬਰ ਕਰਤਾ ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ (੧੭੬੯) ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਭੱਲਾ ਕਰਤਾ ਸਾਖੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸ ਨੇ ਵੀ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਅਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਗਏ ਸੀ।

ਮਹੰਮਦ ਅਲੀ ਖਾਨ ਅਨਸਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਤਾਰੀਖੇ ਮੁਜ਼ਫਰੀ ਜੋ ੧੮੧੦ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੫੨ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।।

ਬੂਟੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤਾਰੀਖੇ ਪੰਜਾਬ' (੧੮੪੮) ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲਾਹੌਰ, ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਦੇ ਪੰਨੇ ੨੦੬ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਹੁਕਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸਯੱਦ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਿਤਾਬ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ (੧੮੯੧) ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਨੇ ੨੬੯ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਖੰਡੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ।

ਪ੍ਰਸਿਧ ਇਸਹਾਸਕਾਰ ਕਨਿਯੰਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਸਿਖਸ (੧੮੪੯) ਦੇ ਪੰਨੇ ੮੮ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਐਮ. ਏ. ਮੈਕਾਲਿਫ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਉਲਥਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜਨ' ਜੋ ੧੦੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ, ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੪੪ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਸਮਝੋ।

ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ 'ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ' ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ ੪੧੫ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲਗਾ।

ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਤਠੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਹੋਂਦਿਆਂ
ਵੀ ਕਈ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਖਰੇ ਗੁਰੂ ਬਣਾਈ
ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਆਪਣੇ
ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਵੀ
ਵੱਧ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰੀ ਇਕ ਦੇਹਧਾਰੀ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੱਦੀ ਲਈ ਕਤਲ
ਤੇ ਖੂਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਗੁਰੂ
ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਤਾਣਾ ਵੀ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਸੁਮਤ ਦੇਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੜ ਲਾਏ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਤੇ
ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ
ਅਰਥ ਹੈ 'ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਣ ਵਾਲਾ'। ਕੀ ਅਸੀਂ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਆਪਣਾ
ਜੀਵਨ ਸੁਧਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਔਖੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦੀ। ਬੇਸ਼ਕ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਮਝ
ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਵੀ ਕਈ ਢੰਗ
ਉਪਲਭਤ ਹਨ। ਬਹੁਤੀ ਬਾਣੀ ਸਰਲ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਇਕ
ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:-

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ।।
ਜਿਉਂ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ।। ਪੰਨਾ ੯੩੨

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ।।
ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ।।
ਪੰਨਾ ੯੮੪

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ।।
ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ।। ਪੰਨਾ ੧੩

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ।। ਪੰਨਾ
੬੨

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ।। ਪੰਨਾ ੩੦੫

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ।।
ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੋਇ।। ਪੰਨਾ ੧੨੪੫

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ।।
ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੇ ਫਿਕੀ ਸੋਇ।। ਪੰਨਾ
੪੭੩

ਪਰ ਘਰਿ ਚੀਤੁ ਮਨਮੁਖਿ ਡੋਲਾਇ।। ਪੰਨਾ ੨੨੬

ਅਸੰਖ ਨਿੰਦਕ ਸਿਰਿ ਕਰਹਿ ਭਾਰੁ।। ਪੰਨਾ ੪

ਜਹਾ ਲੋਭੁ ਤਹ ਕਾਲੁ ਹੈ ਜਹਾ ਖਿਮਾ ਤਹ
ਆਪਿ।। ਪੰਨਾ ੧੩੭੨

ਇਹ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਟੁਕ
ਮਾਤਰ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ
ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੱਜਣ ਇਸ
ਅਨੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲੈਕੇ ਜਿੱਥੇ
ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਅਨੇਕਾਂ
ਦੇ ਜਲਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਠੰਡ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੰਨੈ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ।। ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ
ਸਾਧਾਰੁ।। ਪੰਨਾ ੩

ਮੰਨੈ ਤਰੈ ਤਾਰੇ ਗੁਰੁ ਸਿਖ।। ਮੰਨੈ ਨਾਨਕ ਭਵਹਿ ਨ
ਭਿਖ।।

ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝੀਏ, ਵਿਚਾਰੀਏ
ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੀਏ। ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ:- ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ
ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਇੱਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਿਆਂ ਵਰਣ-ਵੰਡ, ਛੂਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤਪਾਤ, ਟੂਣਿਆਂ-ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੇ ਫੋਕਟ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚਾ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ ਜਨਮ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ
ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ।। ਪੰਨਾ ੯੮੨
ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ
ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ।।

ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਪ ਹੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ।। ਪੰਨਾ ੧੧੫

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਇਕੋ ਇੱਕ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਿਜ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਖਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

*****

‘ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ’

ਡਾ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਕਿਚਨਰ, ਕੈਨੇਡਾ।

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਤਤੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ ॥

ਸਭ ਸਿਖਣ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥

ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਬੀਤ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ‘ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ’ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ‘ਗੁਰ-ਗੱਦੀ’ ਦਿੰਨ ਬੜੀ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਕ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ 1708 ਈ: ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਨਾਦੇੜ) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਨਣ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ‘ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ’ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰਕੇ ਮਨਣਾ ਹੈ। ਭਾਵ: ਦਸ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ, ਜੋ ਗਿਆਨ ਵਿਅਕਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਉਹ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਮਾਰਗ ਲਈ ਸੇਧ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਹੈ।

ਬਾਣੀ-ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋ ਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਜਾਨਣਾ ਅਤੇ ਮਨਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ, ਵੇਦ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਪੰਥਪਰਵਾਨਤ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕਰ (ਤੁਲ) ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਅਸਥਾਪਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ’। 1

ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਿਤੇ ‘ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ’ ਕਰਕੇ ਸੰਬੋਧਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ‘ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ’ ਕਰਕੇ। ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਜਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਜੋਤ ਕਰਕੇ, ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਇਕੋ ਰੂਪ ਸਨ। ਅਜ ਉਹੀ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ, ਉਹੀ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਹ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ‘ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ’ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਾਰੇ ਹੁੰਜਤਵਾਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮਨਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਕੇ ਮੂਰਖੁ ਆਪਹੁ ਜਾਣੈ ਅੰਧਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਏ ॥ 2

ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਨਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।

ਹੁਕਮ ਮਨੇ ਸੋ ਜਨੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ 3

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਢੁੱਚਰਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, 'ਉਹ ਕੀ ਪਤਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ', ਸਿੱਖ ਐਵੇਂ ਰੋਲਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਨੇ ਦੇਖਿਆ।

ਜਦੋਂ ਸੰਨ 1708 ਈ: ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਹਾਜਰ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ, ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ। ਜੋ ਅਜ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਿੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:-- ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

**ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਸਿਉਂ, ਪ੍ਰਗਟ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ ।
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੇ ਬਚਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਅਹੁ ਗ੍ਰੰਥ । 4**

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੜੇ ਨੇੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਨਾਦੇਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜਰ ਸਨ। (ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਢਾਡੀ ਨਾਥ ਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਮਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।) ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਅੰਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਆਦਿ ਦਾ ਸਭ ਪਤਾ ਸੀ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰੂ ਓ ਵਾਚ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

**ਦੂਸਰ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਣ, ਓਨ ਕੇ ਅੰਗ ਮੇਰੇ ਕਰ ਮਾਨ ॥
ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਣ, ਇਸ ਮੈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਮਾਨ ॥ 5**

ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਖੋਜੀ, ਕਵੀ ਸੋਹਨ ਦੀ ਇਕ ਰਚਨਾ 'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਕਵੀ ਨੇ ਸੰਨ 1718 ਈ. ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ

ਕਵੀ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ:

**ਮਮ ਆਗਿਆ ਸਬ ਹੀ ਸੁਨੋ, ਸਤਿ ਬਾਤ ਨਿਰਧਾਰ ।
ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਸਮ ਮਾਨੀਓ, ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਬਿਚਾਰ । 405
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਲਜੁਗ ਭਯੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮਾਨ ।
ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਰੂਪ ਇਹ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨ । 412
ਗੁਰੂ ਦਰਸ ਜਿਹ ਦੇਖਨਾ, ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸਾਇ ।
ਬਾਤ ਕਰਨਿ ਗੁਰ ਸੋ ਚਹੈ, ਪੜ੍ਹੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਨ ਲਾਇ । 6**

ਇਹ ਸਭ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣ ਦਾ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ 'ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ' ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਾਢ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬੜੇ ਪੱਕੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗੁਰੂ ਜਾਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖਤਮ ਹੈ। ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਦਿ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਅਡੰਬਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਜ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਬੜਾ ਜਰੂਰੀ ਸੁਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰ-ਪੁਰਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿੰਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ 'ਵਸਾਖੀ' ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਈ ਥਾਈਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪਾਲਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰ-ਪੁਰਬਾਂ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਠੀ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਹਾਜਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇਣ ਲਈ ਦਿਕ-ਦੋ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਰੂਰ ਹਾਜਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈਕੇ ਪੰਜ-ਸਤ ਮਿੰਟ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਰਦਾ ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੁਆਲ ਤੇ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਮਲ ਰਾਹੀਂ ਹੰਢਾਉਣਾ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਸੁਣਨੀ, ਨਿਤ-ਨੇਮ ਕਰਨਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਆਦਿ ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ । ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗੁਣਾ ਨੂੰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ 'ਜੀਵਨ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਜੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਗੁਰਮਤਿ-ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਤੋਤਾ ਰਟਨੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ।

**ਕਬਨੀ ਕਹਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਸਭ ਕਥਿ ਕਥਿ ਰਹੀ ਲਕਾਈ ॥ 7**

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਹਰ ਸਿੱਖ ਲਈ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੂਜਾ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸੇਧ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਕਿਉਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ-ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਦੇ 'ਹੁਕਮ' ਵਿੱਚ ਚਲਦਿਆਂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

**ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖੁ ਸਾਚਾ ਏਹੁ ॥
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਲੇਹੁ ॥ 8**

ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਇਹ ਜਿੰਮੇਦਾਰੀ ਬਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ 'ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ । ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੱਗੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਿੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਿਰਮੌਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਠੋਂ ਦਿਖਾ ਕੇ ਭਗੌੜੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ । ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਜਨਸੰਘ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । 'ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ' ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਅਕਾਲ-ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੇਂਦਰ ਮੁੜ ਮਹੰਤਾਂ ਅਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਹਾਈਜੈਕ (Highjack) ਕਰ ਲਿਆ

ਹੈ । ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੇਂਦਰ, ਇਕੋ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਬਣ ਗਏ ਹਨ । ਉਹ ਪਰਵਾਰ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲਾਭ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਦੁਰ-ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਆਂ ਟਕਸਾਲਾਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਜਿਥੋਂ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੋਣੀ ਸੀ । 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ' ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾਉਣੀ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਨਮਤ ਤੇ ਮਨ-ਮਤ ਦੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਡੇਰੇ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਬਹੁਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਧੜਾ ਪਰਧਾਨ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਧੜੇਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਪਈ ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੜਾਈ-ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਸੰਗਤ ਦੀ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਲਖਾਂ ਹੀ ਡਾਲਰ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਅਤੇ ਕਚਿਹਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਰਚਾ ਕਰਕੇ ਦੁਰ-ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਤਿਲਕੀ ਹੋਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਪਣੀ ਕਪਟੀ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਕ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

'ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ' ਅਤੇ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ (concept), ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਇਕ ਨਿਆਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ । ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਈ ਝਰੋਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ 'ਰੂਹ' ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਧਰਮ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਧਰਮ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲੋਂ ਨਿਆਰੇ ਹਨ । ਗੁਰਮਤਿ ਨੇ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਅਧਾਰ ਯੋਗਤਾ, ਚੰਗੇ ਗੁਣਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ । ਗੁਰਮਤਿ ਝੂਠੇ, ਸੁਆਰਥੀ ਅਤੇ ਗੁਣ ਹੀਣ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ।

**ਤਖਤ ਰਾਜਾ ਸੇ ਬਹੈ ਜਿ ਤਖਤੈ ਲਾਕਿ ਹੋਈ ॥
ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ਸਚੁ ਰਾਜੇ ਸੋਈ ॥ 9**

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਐਸੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਰੰਕ' ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ । ਜਿਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਣ' ਦੀ ਰੂਹ

ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਐਸੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣਿ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਮਿਹਰਵਾਣ ਦਾ ॥
ਭੈ ਕੋਈ ਨ ਕਿਸੈ ਰਵਾਣ ਦਾ ॥
ਸਭ ਸੁਖਾਲੀ ਵੁਠੀਆ,
ਇਹੁ ਹੋਆ ਹਲੇਮੀ ਰਜ ਜੀਉ ॥ 10

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ 'ਰਾਜ' ਉਹ ਆਦਰਸ਼ਕ ਰਾਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਜ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਚੋਂ ਇਹੋ ਧੁੰਨ ਗੂੰਜਦੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ :

ਨ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦੁਸਮਨੁ ਰਹਿਆ,
ਨ ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਬੈਰਾਈ ॥
ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਸਾਰੁ ਪਸਾਰਿਓ ਭੀਤਰਿ,
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥
ਸਭੁ ਕੇ ਮੀਤੁ ਹਮ ਆਪਨ ਕੀਨਾ,
ਹਮ ਸਭਨਾ ਕੇ ਸਾਜਨ ॥ 11

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇਕ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰਮੁਖ) ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ (ਸਿੱਖ ਪੰਥ) ਅਤੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਕੇ, ਉਸ ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਏ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਚਲਦਿਆਂ 'ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ' ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਣੀ ਵੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਅਸੀਂ ਭੇਖੀਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀਹੁੰਦਾ ਜਾਏਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਚਿਆਰੇ ਬਣਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਚੰਗੇ ਇਨਸਾਨ ਬਣਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਹਵਾਲੇ :---

1. ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ, ਪੰਨਾ 11 (ਹ)
2. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ 556
3. ਉਹੀ, ਪੰਨਾ 1175
4. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ, ਰਹਿਤਨਾਮੇ। ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ, ਪੰਨਾ 67
5. ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ। ਸਿੱਖ ਫਲਵਾੜੀ, ਅਕਤੂਬਰ 2008, ਪੰਨਾ 15

6. ਉਹੀ.
7. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ. 655
8. “ “ “ “ ਪੰਨਾ. 178
9. “ “ “ “ ਪੰਨਾ. 1088
10. “ “ “ “ ਪੰਨਾ. 74
11. “ “ “ “ ਪੰਨਾ. 671

*****

ਯੋਗ ਅਤੇ ਗੁਰਮੱਤ

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ-5104325827. singhstudent@gmail.com

ਗੁਰਮੱਤ ਜਿਸਦੇ ਰਹਿਬਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮੱਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ, ਕਰਮਸ਼ੀਲ, ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸੋਮਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਗੁਰੂਆਂ-ਭਗਤਾਂ

ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ। ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲੋਕ ਇਸ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਮੱਤ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੋਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਰਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਦਿਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਲੋਮੱਛੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮਾਜਰੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੱਬੀ ਧਰਮ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਮੱਤ (ਮਜ਼ਹਬ) ਬਹੁਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜੈਨਮੱਤ, ਬੁੱਧਮੱਤ, ਯਹੂਦੀਮੱਤ, ਈਸਾਈਮੱਤ, ਇਸਲਾਮਮੱਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਮੱਤ (ਗੁਰਮੱਤ) ਆਦਿਕ ਕਈ ਹੋਰ ਮੱਤ ਵੀ ਹਨ ਇਵੇਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੋਗਮੱਤ ਵੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਨਿਯਮ-ਸਾਧਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਦੇ ਵਰਡ (YOGA) ਯੋਗਾ ਟਾਈਟਲ ਹੇਠ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਓ ਆਪਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਟਾਂਦਰਾ ਕਰੀਏ।

ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋਗ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਯੋਗ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਹਨ-ਜੋਗ=ਨੂੰ, ਕੇ, ਪ੍ਰਤਿ, ਤਾਈਂ ਜਿਵੇਂ-ਲਿਖਤਮ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ, ਜੋਗ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ “ਤਿਤੁ ਮਹਲੁ ਜੋ ਸ਼ਬਦੁ ਹੋਆ ਸੋ ਪੋਥੀ ਗੁਰਿ ਅੰਗਦ ਜੋਗੁ ਮਿਲੀ” ਜੋਗ=ਲੀਏ, ਵਾਸਤੇ, ਲਈ-ਮਨ ਮਹਿ ਝੁਰੈ ਰਾਮਚੰਦੁ ਸੀਤਾ ਲਛਮਣ ਜੋਗੁ (1412) ਜੋਗ=ਉਚਿੱਤ, ਲਾਇਕ, ਕਾਬਲ-ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਧਿਆਵਨ ਜੋਗ (269) ਜੋਗ=ਮੇਲ, ਜੁੜਨਾ 5

ਜੋਗ=ਸਮਰੱਥ-ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਨਾ ਗਲਾ ਜੋਗਾ ਜੀਉ (108) ਯੋਗਾ ਪਤੰਜਲਿ ਰਿਖੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹਠਯੋਗ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਯੋਗ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ-ਹਠਯੋਗ ਅਤੇ ਸਹਜਯੋਗ। ਹਠਯੋਗ-ਜੋਗੀਆਂ, ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਸਹਜਯੋਗ ਭਗਤਾਂ ਆਦਿਕ ਗੁਰਮੱਤ ਅਵਿਲੰਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਹਠਯੋਗ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਕਸ਼ਟ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਹਜਯੋਗ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆ ਪ੍ਰੇਮਾਂ-ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਚਿੱਤ-ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯੋਗ ਹੈ ਪਰ ਯੋਗੀ ਲੋਕ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਠ-ਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਠ-ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ ਹਨ-1. ਯਮ (ਅਹਿੰਸਾ, ਸਤਯ, ਪਰ-ਧਨ, ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਧੀਰਯ 2. ਨਿਯਮ (ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਸੰਤੋਖ, ਤਪ, ਵਿਦਿਆ ਅਭਿਆਸ, ਹੋਮ, ਦਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ 3. ਆਸਣ-ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ 84 ਲੱਖ ਮੰਨੀ ਗਈ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ 84 ਆਸਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੂਰਮਾਸਨ, ਮਯੂਰਾਸਨ, ਮਾਂਡੂਕਾਸਨ, ਹੰਸਾਸਨ, ਵੀਰਾਸਨ ਆਦਿਕ ਪਰ ਅਭਿਆਸੀ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਧਾਸਨ ਅਤੇ ਮਦਮਾਸਨ ਦੋ ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਸਿੱਧਾਸਨ-ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਜੋ ਨਾੜੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਨਾਲ ਦਬਾਉਣਾ, ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਪੇਂਡੂ ਉੱਤੇ ਰੱਖਣੀ, ਦੋਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਲੱਤਾਂ ਹੇਠ ਲੁਕੇ ਲੈਣੇ, ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਠੋਡੀ ਨੂੰ ਅਚੱਲ ਕਰਨਾ, ਨੇੜਾਂ ਦੀ ਟਕ ਭੋਹਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਟਿਕਾਉਣੀ, ਤਲੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਪੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਅਡੋਲ ਰੱਖਣੇ। ਪਦਮਾਸਨ-ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਉੱਤੇ ਸੱਜਾ ਪੈਰ, ਸੱਜੇ ਉੱਤੇ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਰੱਖਣਾ, ਕਮਰ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਬੈਠਣਾ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਗੋਡਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖਣੇ, ਠੋਡੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ, ਨੇੜਾਂ ਦੀ ਟਕ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਉੱਤੇ ਠਹਿਰਾਉਣੀ। ਜੇ ਪਿੱਠ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਬਾਹਾਂ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਅੰਗੂਠਾ ਪਕੜ ਲਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬੱਧਪਦਮਾਸਨ ਹੈ 4. ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ-ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਨਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ। ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ 72000 ਨਾੜੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 10 ਨਾੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਣ ਅਭਿਆਸ ਦੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ (ਪਾਨ, ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਉਦਾਨ, ਵਯਾਨ, ਕੂਰਮ, ਕ੍ਰਿਕਲ,ਦੇਵਦੱਤ, ਧਨੰਜਯ ਇਹ 10 ਪ੍ਰਾਣ ਕਲਪੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਯੋਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਕਠਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੋ ਹਨ-ਚੰਦ੍ਰਾਂਗ ਅਤੇ ਸੂਰਯਾਂਗ। ਜੋਗੀ ਇੜਾ ਨਾੜੀ ਦੇ ਰਸਤੇ 12 ਵਾਰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪ ਕੇ ਹੌਲੀ-2 ਸੁਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਣਾ (ਪੂਰਕ ਕਰਨਾ) 16 ਵਾਰ ਓਅੰ

ਜਪ ਨਾਲ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ (ਕੁੰਭਕ ਕਰਨਾ) ਅਤੇ 10 ਵਾਰ ਓਅੰ ਜਪ ਨਾਲ ਸਵਾਸ ਬਾਹਰ ਛੱਡਣੇ (ਰੇਚਕ ਕਰਨਾ) ਦੂਜਾ ਸੂਰਯਾਂਗ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ-ਪਿੰਗਲਾ ਦੇ ਰਸਤੇ (ਚੰਦ੍ਰਾਂਗ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ) ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਕੁੰਭਕ ਪਿੱਛੋਂ ਇੜਾ ਨਾੜੀ ਦੁਆਰਾ ਰੇਚਕ ਕਰਨਾ ਫਿਰ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 36 ਵਾਰ ਓਅੰ ਜਪ ਕਰਕੇ ਰੇਚਕ ਕਰਨਾ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਕੁੰਡਲੀਨੀ (ਭੁਝੰਗਮਾ) ਨਾੜੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਕਵਾੜ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰੇ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦੁਆਰਾ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਹੰਸ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਵਾਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਪਰ 'ਹ' ਅਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਪਰ 'ਸ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਇਵੇਂ 60 ਘੜੀ ਵਿੱਚ 21600 ਵਾਰੀ ਜਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਜੋਗਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਪਾ-ਜਾਪ ਜਾਂ ਅਜਪਾ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਹੈ 5. ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ-ਸ਼ਬਦ, ਸ਼ਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਵਰਜ ਕੇ ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜੋੜਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ ਹੈ 6. ਧਾਰਨਾ-ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਸਥਾਨ ਅਰ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨਾ 7. ਧਿਆਨ-ਯੋਗ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਵੱਲ ਚਿੱਤ ਨਾਂ ਜਾਣਾ 8. ਸਮਾਧਿ-ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਮਿਟ ਕੇ ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਖਯਾਤ ਭਾਸਣਾ ਸਮਾਧੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋਗ ਮੱਤ ਦੇ ਕਠਨ ਸਾਧਨ ਹਨ ਜੋ ਵਿਹਲੜ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਹਾਂ ਕੁਝ ਕਸਰਤਾਂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਜਿਸ਼ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ, ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ "ਯੋਗਾ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਗਿਰੇ ਕਰਮ-ਜੋਗਮੱਤ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਤੋਂ ਭਗੌੜਾ ਹੋ ਕੇ ਔਰਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਘਿਅੜਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ-ਇਨ ਬਾਘਣ ਤ੍ਰੈਲੋਈ ਖਾਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-ਹੋਇ ਅਤੀਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਤਜ ਫਿਰਿ ਉਨਹੂੰ ਕੇ ਘਰਿ ਮੰਗਣ ਜਾਈ॥ ਜੋਗੀ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸਵਾਹ ਮਲਦੇ, ਜਟਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ, ਕੰਨ ਪਾੜ ਕੇ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਖਿੰਬਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ, ਅੱਕ ਧਤੂਰਾ ਖਾਂਦੇ, ਭੰਗ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ, ਚਿਲਮਾਂ ਪੀਂਦੇ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ, ਗੋਰਖ ਨਾਥ, ਭਰਥਰ ਨਾਥ ਅਤੇ ਪਤੰਜਲ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਰਾ ਸੋਚੋ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਗੜ੍ਹਚ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਨ-ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਟਿਕਾਓ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਧਰ ਦੇ ਯੋਗੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਈ ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸੱਚੇ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਹਿਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਾਪਰੀ ਮਤ ਮਾਰੂ

ਛੂਡੀ ਮਦ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਅਤੇ ਸੇਵਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿਆ ਮਦਿ ਛੂਛੈ ਭਾਉ ਧਰੇ॥ ..ਸਿਫਤੀ ਰਤਾ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੇ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ (360) ਨਸ਼ੇ ਪੀ ਕੇ ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਧਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ-ਸ਼ਬਦਿ ਜਿਤੀ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਕੀਤੋਸੁ ਅਪੁਨਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ॥(ਭਾ.ਗੁ.)

ਗੁਰਮੱਤ ਦੇ ਜੋਗਮੱਤ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਸਿੱਧਾਂ ਕੇ ਆਸਣ ਜੇ ਸਿਖੈ ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਕਰਿ ਕਮਾਇ॥ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ (558) ਸਿੱਧਾਂ-ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਠਨ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦੀ। ..ਜੋਗੁ ਨ ਬਾਹਰਿ ਮਤੀ ਮਸਾਣੀ ਜੋਗੁ ਨ ਤਾਤੀ ਲਾਈਐ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਦੇਸਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵਿਐਂ ਜੋਗੁ ਨ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ॥.. ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਤਾਂ ਸਹਸਾ ਤੂਟੈ ਧਾਵਤੁ ਵਰਜਿ ਰਹਾਈਐ॥..ਨਾਨਕ ਜੀਵਤਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਐ ਐਸਾ ਜੋਗੁ ਕਮਾਈਐ॥..ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨ ਰਹੀਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ (730) ਮਤੀਆਂ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਉਣੀਆਂ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਲਈ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਉਣੇ ਨਿਰਾਥਕ ਕਰਮ ਹਨ। ਹੇ ਜੋਗੀਓ! ਜੇ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਪੜਦੇ ਤੁਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਦੌੜ ਮਿਟਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜੀਵਦਿਆਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਫੋਕਟ ਕਰਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੀ ਜੋਗ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ ਜੁਗਤੀ ਹੈ। ਏਹੁ ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਵੈ ਜੋਗੀ ਜਿ ਕਟੰਬੁ ਛੋਡਿ ਪਰਭਵਣੁ ਕਰਹਿ (909) ਇਹ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਘਰ-ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੀ ਜਿਮੇਵਾਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਹਲੜਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁੰਮੇਂ। ਜੋਗੁ ਨ ਭਗਵੀਂ ਕਪੜੀਂ ਜੋਗੁ ਨ ਮੈਲੇ ਵੇਸਿ॥ ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ (1421)

ਗੁਰਮੱਤ ਦਾ ਸਹਜ, ਭਗਤ, ਰਾਜ, ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਤੱਤ ਜੋਗ-ਕਿਰਤ-ਵਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡ ਛੱਕਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧਿ ਭਾਵ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਹੈ-ਸਹਜਿ ਸਲਾਹੀ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ (68) ਮਨ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਗੁਰਮੱਤ ਦਾ ਸਹਜ-ਜੋਗ ਹੈ-ਜੋਗੁ ਬਨਿਆ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈ (385) ਸਭ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰ-ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਜਾਨਣਾ ਹੀ ਅਸਲੀ ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਅਤੇ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਹੈ-ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਸਭ ਏਕ ਸਮਾਨੇ ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਨੀਸ਼ਾਨੀ (496) ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਾਹਰੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਵਲੋਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

ਇਹ ਹੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਹਜ-ਯੋਗ ਹੈ-ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਮਾਰਿਓ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ॥..ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਵਰੁ ਸਹਜ ਜੋਗੁ (1170) ਬ੍ਰਹਮਜੋਗ ਹੈ-ਕਰਿ ਭੇਖ ਨ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਗੁ, ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਤਸੰਗਤੀ, ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸੰਤ ਜਨਾ, ਖੋਲਿ ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ॥(1297) ਸੁਖਮਨਾ ਨਾਤੀ ਦੇ ਕਪਾਟ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭ੍ਰਮ ਰੂਪ ਕਪਾਟ ਗਿਆਨ ਬਲ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ। ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦਾਨ, ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਤਸੰਗ ਹੀ ਗੁਰਮੱਤ ਦਾ ਭਗਤ ਜੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਅੰਗ ਹਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ, ਸ਼ੁੱਧ ਰਹਿਣਾ, ਧਰਮ-ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਛੱਕਣਾ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਵੀ ਜੋਗੀ ਹੈ-ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਰਸ ਰਲੀਆਂ ਮਾਣੈ। ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੈ॥1॥(ਭਾ.ਗੁ.) ਤੱਤਜੋਗ-ਆਤਮਬਲ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ, ਬੁਰੇ ਵਿੱਚ ਭਲਾ, ਹਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਤ, ਅਤੇ ਸੋਗ ਵਿੱਚ ਹਰਖ ਜਾਣ ਕੇ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ-..ਐਸੇ ਜਨੁ ਬਿਰਲੇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ...(1302)

ਗੁਰਮੱਤ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਜੋਗ ਦੇ ਵੀ ਅੱਠ ਅੰਗ-ਪ੍ਰਥਮੇ ਯਮ-ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖਣਾ, ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਦੂਜਾ ਨੇਮ-ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਮਨ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਸੁਣਨਾ ਤੀਸਰਾ ਇਕਾਂਤਦੇਸ਼-ਸਰਬ ਵਿਖੇ ਏਕ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਜਾਨਣਾ। ਚੌਥਾ ਆਸਣ-ਰੱਬ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨੀ। ਪੰਜਵਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ-ਗੁਰ-ਬਚਨ ਮਨ ਵਿਖੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨੇ ਪੂਰਕ, ਕਦੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਨਾਂ ਕੁੰਭਕ, ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਤਿਆਗਣਯੋਗ ਹਨ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ ਤਿਆਗਣੇ ਰੇਚਕ। ਛੇਵਾਂ ਧਿਆਨ-ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ, ਕਥਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥਾਂ ਵਿਖੇ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸੰਕਲਪ ਮਨ ਵਿਖੇ ਨਾਂ ਫੁਰਨ ਦੇਣਾ। ਸਤਵਾਂ ਧਾਰਨਾ-ਮਨ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸੰਕਲਪ ਲਈ ਧਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੇ ਜੋੜਨਾ। ਅਠਵਾਂ ਸਮਾਧਿ-ਜੋ ਦੇ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਿਆ ਇਸ ਠਹਿਰਾਉ ਦੀ ਸਮਾਧ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਵਧਾਉਣਾ ਗੁਰਮੱਤ ਦਾ ਭਗਤ ਜੋਗ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਡੇਰਾਵਾਦੀ ਗੁੰਠੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਕਰਮ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਥੇ ਹੁਣ ਕਈਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਖੇ “ਯੋਗਾ” ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵੀ ਚੱਲ ਪਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਕਸਰਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਘੁਣਵਾਂਗ ਖਾਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਯੋਗਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਹਠਯੋਗ ਵਾਲੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਚਰਚਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਜੋਗਮੱਤ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ

ਜਗਰਾਤਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿਓ! ਯੋਗਾ (ਯੋਗ) ਤਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ-ਭਗਤ ਨੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਨੂੰ “ਯੋਗਾ” ਸਿਖਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਸਗੋਂ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸਰਤ ਲਈ ਮੱਲਾਂ ਅਖਾੜੇ ਰਚੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਘੋਲ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਨਾਂ ਕਿ “ਪਤੰਜਲ-ਯੋਗਾ” ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਸਿਆਣੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਖੇ ਅਨਮੱਤੀ ਅਤੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪਿਰਤਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਦਿਓ! ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਿਰਤੀ ਹੋਣਾ ਹੀ “ਯੋਗਾ” ਹੈ। ਕਿਰਤੀ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਵਰਜਿਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਬਾਕੀ ਮਨ ਦੇ ਟਿਕਾ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਛੱਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਫਜ਼ੂਲ ਦੇ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰ ਹੀ ਮਾਨਸਕ ਤਨਾਓ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਕਾਗਰ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨ ਚੋਂ ਬੁਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢਦੇ ਰਹਿਣਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਪਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ (ਆਤਮ ਅਵਸਥਾ) ਵਿੱਚ ਬੈਸਣ (ਟਿਕਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਪਾਈਐ (26)

ਜੇ ਅੱਜ ਕੁਝ ਜੋਗਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ “ਯੋਗਾ” ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਸਿੱਖਮੱਤ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਆਲਮਗੀਰ ਮੱਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਦੇ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਦੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ, ਗੋਲਕਾਂ ਅਤੇ ਚੌਧਰਾਂ ਦਾ ਅੱਡਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਆਂ-ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਰਬਸਾਂਝੇ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛੱਕੋ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪੋ ਭਾਵ ਰੱਬੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਮਹਾਂਨ “ਯੋਗਾ” ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ ਫੇਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦਾ ਤਨਾਓ ਹੋਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਨਮੱਤੀ ਯੋਗਾ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੰਟਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਜਾਂ ਹਾਲ ਦੀ ਬੁਕਿੰਗ ਫੀਸ (ਭੇਟਾ) ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਜਾਂ ਵੇਟਾਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਫਿਰ ਭਾਂਵੇ ਕੋਈ ਗੁਰਮੱਤ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸ਼ਰਦਾ ਦੇ ਗਿਲਾਫ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਤਾ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਧੜੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਜੋਗਮੱਤ ਅਤੇ ਗੁਰਮੱਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਜੇ ਯੋਗਾ ਕਰਨਾਂ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਮੱਤ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੱਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲਾ ਮੱਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਆਲਮਗੀਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਭਿਆਸ-ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

*****

“ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ”

ਸਿੱਖਮੱਤ ਅਤੇ ਯੋਗਆਸਨ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ(ਮੁੱਖ-ਸੇਵਾਦਾਰ)

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਚਾਇਤ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਂਦੀ ਹੈ:

“ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਫਿ ਨ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੀ ਸੂਤੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥

ਨਾਨਕ ਬਾਲਤਣਿ ਰਾਡੇਪਾ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਧਨ ਕੁਮਲਾਣੀ ॥੧॥”

{ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੨੬੩}

ਭਾਵ ਜੋ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦੀ । ਅਤੇ ਅੰਜਾਨ ਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਸਮਾਂ ਗੁਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਅਜੇਹੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਬਾਲ-ਉਮਰੇ ਹੀ ਰੰਡੇਪਾ ਸਹੇੜ ਲਿਆ, ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ-ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਇਆ ਹੀ ਰਿਹਾ । ੧।

ਅਜ ਅਜੇਹੀ ਹੀ ਹਾਲਤ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਕਰਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛੇ ਬਗੈਰ ਹੀ, ਕੇਵਲ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਵੱਗ ਕੇ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਅਜਕਲ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ ਸਾਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਮਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਯੋਗਾ ਨੂੰ ਵਾਤਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਖੈਣ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਅੰਧੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੌਖੇ ਹੀ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੁੰਮੜ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਗੈਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਲੇਭਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਸੁਖੈਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ੨੮ ਤੋਂ ੩੧ ਤਕ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਜੋਗਮੱਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਬਾਰਬਾਰ ਜੋਗਮੱਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

“ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ, ਤਾ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਪਾਵਹਿ, ਹਰਿ ਜੀਉ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥” { ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਪੰਨਾ ੬੭ }

ਜੋਗੀ (ਹੋਣ) ਸੰਨਿਆਸੀ (ਹੋਣ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ) ਛੇ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ (ਇਹ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਤੇ (ਸਹੀ) ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

“ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸੰਨਿਆਸੀ ਭੁਲੇ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਤਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥” { ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੮੫੨ }
ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸੰਨਿਆਸੀ ਭੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਰਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭੀ ਅਸਲੀ ਵਸਤ ਨਾਹ ਲੱਭੀ ।

“ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਨਿਰੰਤਰਿ ਮੁਦਾ, ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਦੂਰਿ ਕਰੀ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨਿਵਾਰੈ, ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁ ਸਮਝ ਪਰੀ ॥ ਖਿੰਬਾ ਝੋਲੀ ਭਰਿਪੁਰਿ ਰਹਿਆ, ਨਾਨਕ ਤਾਰੈ ਏਕੁ ਹਰੀ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੀ ਨਾਈ, ਪਰਖੈ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਖਰੀ ॥੧੦॥” { ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੯੩੯ }

ਮਨ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਰਸ ਵਸਾਣਾ—ਇਹ (ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ (ਪਾਉਣੀਆਂ) ਹਨ, (ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ) ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਸੁਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝਣਾ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਤੇ ਝੋਲੀ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਚੋਟ ਤੋਂ) ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਸਦਾ ਟਿਕੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ੧੦।

ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਜੋਗ ਮਤਿ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ, ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਭੇਖ ਦੇ, ਖੰਡਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ । ਕੁਝ ਭੁਲੜ ਵੀਰ, ਭੈਣਾ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ, ਜੀ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਯੋਗਆਸਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਸਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਆਸਣ ਇਸ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉੱਜ ਵੀ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਸਰਤ ਰੂਪੀ ਯੋਗਆਸਣਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਓ ਵੇਖੀਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਯੋਗਆਸਣਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਅਗਵਾਈ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ:

“ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਸਨ ਚਉਰਾਸੀਹ ਇਨ ਮਹਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ ॥੨॥” {ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੯੮}

ਕਈ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਦਿਕ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਉੱਦਮਾਂ ਨਾਲ (ਮਨ ਵਿਚ) ਸਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ੨।

“ਆਸਨੁ ਪਵਨ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਬਵਰੇ ॥ ਛੋਡਿ ਕਪਟੁ ਨਿਤ ਹਰਿ ਭਜੁ ਬਵਰੇ ॥੧॥” {ਬਿਲਾਵਲ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੮੫੭}

ਹੇ ਝੱਲੇ ਜੋਗੀ ! ਜੋਗ-ਅੱਭਿਆਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਨੂੰ ਤਿਆਗ । ਇਸ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਤੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰ । ੧।

“ਸਿਧਾ ਕੇ ਆਸਣ ਜੇ ਸਿਖੈ ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਕਰਿ ਕਮਾਇ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥੨॥” { ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩, ਪੰਨਾ ੫੫੮ }

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਆਸਣ ਕਰਨੇ ਸਿੱਖ ਲਏ, ਜੇ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ (ਆਸਣਾਂ ਦੇ ਅੱਭਿਆਸ ਦੀ) ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ, (ਮਨ ਵਿਚੋਂ) ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ੨।

“ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ ॥੬॥” {ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੬੪੨}

ਜੋਗ-ਮਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣ ਹਨ । ਇਹ ਆਸਣ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਤਾਂ ਲੰਮੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੬।

“ਆਸਣ ਸਿਧ ਸਿਖਹਿ ਬਹੁਤੇਰੇ ਮਨਿ ਮਾਗਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚੇਟਕ ਚੇਟਕਈਆ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਤੋਖੁ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹਿ ਨਾਮਿ ਸਿਧਿ ਪਈਆ ॥੫॥” { ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ ੮੩੫}

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ) ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ ਅਨੇਕਾਂ ਆਸਣ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ (ਸ਼ੀਰਸ਼-ਆਸਣ, ਪਦਮ-ਆਸਣ ਆਦਿਕ), ਪਰ ਉਹ ਭੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੇ ਨਾਟਕ-ਚੇਟਕ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਸਕਣ) । (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ, ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੫।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਤਨੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅਗਵਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ, ਜੇ ਕੁਝ ਵੀਰ ਭੈਣਾ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬਧਤਾ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ? ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ?

ਐਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਸਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਦਾ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੇਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਹੀ ਸੰਬਧ ਟੁਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਕਿਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਕਿਥੇ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਾਵਣ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਂਦੀ ਹੈ:

“ਜਿਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਹੈ ਮਰਤਾ ਤਿਉ ਸਿਖੁ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥”

{ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ ੧੫੭-੧੫੮}

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਆ ਗਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ੧੫।

ਵੈਸੇ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਬਾਰੇ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ?

ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਮਝ ਕੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀਰ ਵੀ ਨਿਤਨੇਮ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹੋਣ। ਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁਆਚ ਜਿਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਹਨ:

“ਪੜੀਐ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ ਬੁਝਿਐ ਪਾਵਣਾ ॥” {ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੮}

ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਮਤਿ ਉੱਚੀ ਹੋਇਆਂ ਰਾਜ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

“ਪਾਠੁ ਪੜੈ ਨ ਬੁਝਈ, ਭੇਖੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥” {ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਪੰਨਾ ੬੬}

(ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ) ਨਿਰਾ ਪਾਠ (ਹੀ) ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, (ਨਿਰੇ) ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖਾਂ ਨਾਲ (ਸਗੋਂ) ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

“ਸਭਸੈ ਉਪਰਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥” { ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੯੦੪}

ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਏ ।

ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੁਭਾ ਤੋਂ ਭੋਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੋਲਾਪਨ ਹੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖੇ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋਗ ਮਤ ਇਕ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਦੂਸਰੇ ਦੋ ਧਰਮਾਂ ਬਿਪਰਵਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ:

“ਕਾਦੀ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ ॥ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ ॥ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ ॥ ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ ॥੨॥” { ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੬੬੨ }

ਕਾਜ਼ੀ (ਜੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮੀ ਧਰਮ ਦਾ ਨੇਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਾਕਮ ਭੀ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸ਼ਰਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ) ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਹਰਾਮ ਦਾ ਮਾਲ (ਰਿਸ਼ਵਤ) ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ (ਕੌੜਾਂ ਸੂਦਰ-ਅਖਵਾਂਦੇ) ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ (ਭੀ) ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੋਗੀ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । (ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਧਰਮ-ਨੇਤਾ ਹਨ, ਪਰ) ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਸੁੰਵ ਹੀ ਸੁੰਵ ਹੈ ।੨।

ਯੋਗ-ਆਸਣ ਇਸੇ ਜੋਗ ਮੱਤ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੱਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਅੱਜ ਬਿਪਰਵਾਦ ਅਤੇ ਜੋਗਮੱਤ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਰੱਲਗੱਡ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਸਾਂਝਾ “ਹਿੰਦੂ” ਧਰਮ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਰੱਲਗੱਡ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ-ਆਸਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਜ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪਾਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਯੋਗ-ਆਸਣਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਧੀਆ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਰਾ ਸੋਚੀਏ ! ਕੀ ਪਿਛਲੇ ੫੦-੬੦ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵੇਖਦੇ-ਵੇਖਦੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਇਤਨੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ੨-੩ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ੨-੩ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਮਦੇਵ ਨਾਂਅ ਦਾ ਯੋਗਸਾਧਕ ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਰ ਹੀਰੋ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਟੀ ਵੀ ਚੈਨਲ, ਖਬਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵਾਲਾ, ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਯੋਗਆਸਣਾਂ ਬਗੈਰ ਪੂਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਰਾਮਦੇਵ ਅੱਜ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਯੋਗ ਤਾਂ ਅਜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ । ਉਂਜ ਤਾਂ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ੫੦ ਕੁ ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੋਣੀ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਦੇਵ ਵਲੋਂ ਯੋਗਆਸਣਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਰਾਮਬਾਣ ਇਲਾਜ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਯੋਗ ਆਸ਼ਰਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਚੱਲ ਜਾਣਾ ਸੀ ।

ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਬੜੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਪਰਫੁਲਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਰੀਰਕ ਰੋਗ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦਾ ਹੋਵੇ । ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕ ਪਰਭਾਵਤ ਹੋ ਗਏ, ਸਮਝੋ ਉਹ ਕੌਮ ਤਾਂ ਆਪੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਗਈ।

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ, ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੁਆਉਣ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯੋਗ ਦੇ ਕੈਂਪ ਲੁਆਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਇਤਨੀਆਂ ਅਵੇਸਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਿਤਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਇਸਾਈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰਾਂ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸਾਜਿਸ਼ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਭਗਵਾਕਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ, ਪਹਿਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਹਨ। ਉਂਜ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕੌਮ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ, ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ, ਨਾ ਕਬੂਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ, ਕੁਝ ਇਤਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇੜਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਗੱਲ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਨੇੜਤਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਰ ਦਿਨ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨਾ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਰੋਗ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਭੋਗ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਰੋਗ ਵੀ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਪਾਵਨ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:

“ਜਨਮੰ ਤ ਮਰਣੰ, ਹਰਖੰ ਤ ਸੋਗੰ, ਭੋਗੰ ਤ ਰੋਗੰ ॥” (ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੧੩੫੪)

(ਜਿਥੇ) ਜਨਮ ਹੈ (ਉਥੇ) ਮੌਤ ਭੀ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗ਼ਮੀ ਭੀ ਹੈ,
(ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਭੋਗ ਹਨ ਤਾਂ (ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜਦੇ) ਰੋਗ
ਭੀ ਹਨ ।

ਸਾਡਾ ਸੁਭਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਧਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਬਸ ਦੌੜ ਪਏ ਸਿੱਖ ਵੀ ਯੋਗਾ ਕੈਪਾਂ ਵਲ। ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਲਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਮੱਲ-ਅਖਾੜੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਸਰਤ ਬਗੈਰ ਮੱਲ-ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਗਤਕੇ ਦੀ ਪਿਰਤ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਪਾਈ। ਅਜ ਵੀ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਵਧੀਆ ਕਸਰਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸਵੈ-ਰਖਿਆ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨ ਨਾਲ ਤਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅਰੋਗ ਰੱਖਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ:

“ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥”
{ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ -ਪੰਨਾ ੬੧੧}

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ) ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨਰੋਏ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

“ਘਟਿ ਵਸਹਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਗੁਪਾਲ ॥
ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ ॥੨॥” { ਮਃ
੫ - ਪੰਨਾ ੫੫੪}
ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੀਭ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ (ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ) ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ ।੨।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸ਼ਰੀਰਕ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਏ ਹਨ, ਕਸਰਤ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਸਰਤ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਚੇਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿ ਕਸਰਤ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਕੇ, ਕਿਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਈਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸਲ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਇਥੋਂ ਤਕ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਵੀਰ, ਭੈਣਾਂ ਯੋਗਾ ਸੈਂਟਰਾਂ ਜਾਂ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਅੰਜਾਣ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਆਪ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਦੋਂ ੧੯੮੦ ਤੋਂ ਓਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ

ਹਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਿ ਸਵਾਸ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਅਜ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਮੋੜ ਲੈ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਜੋਗਮੱਤ ਅਤੇ ਯੋਗਾਸਾਣਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਰੱਲ-ਗੱਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਵੀ ਐਸੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕਹੀਏ, ਕਿ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਯੋਗਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਰੱਲ-ਗੱਡ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਬਾਹਰੋਂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਇੰਜ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭਰਮਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਨਮ ਦੇ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਲਿਹਾਰ ਹਾਂ ਖਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਭੋਲੇਪਨ ਤੇ ! ਸਾਡੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਡੇਰੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਤੱਕ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਜ ਵੀ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੌਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਭੋਲੇ ਭਾਅ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਯੋਗ ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਂਅ ਦੀ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਸੇ ਯੋਗਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਭਗਵਾਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਖੂਬ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਛੋ ਕਿ ਨਾਨਕ ਕੀ, ਤੇ ਯੋਗ ਕੀ? ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੋਗਮੱਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ, ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭੇਖ ਦਾ ਬਾਰਬਾਰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਂਅ ਯੋਗ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਖੇ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਜੋਗ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੋਗਮੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਓ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਓ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੱਤ ਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ? ਬਹੁਤੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਬਲਕਿ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉਧਰ ਦੌੜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਦੀ ਕਿਵੇਂ

ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਤੇ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ:

“ਨਾਨਕ ਜੀਵਤਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਐ ਐਸਾ ਜੋਗੁ ਕਮਾਈਐ ॥” { ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੨੩੦ }

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਇਉਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਰੇ ਹਟੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜੋਗ ਦਾ ਅਖਰੀ ਅਰਥ ਹੈ ਮਿਲਾਪ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਇਥੇ ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਸਲੀ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਰਖੀਏ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਯੋਗਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸ ਜੋਗ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮੁਖੀ ਬੀਬੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਢਲ ਮੰਦਰ, ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਹੋਰ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਂਝ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦੇ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਮੌਕੇ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੋ ੫੦ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ, ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉ ਸਾਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਖਤਰਨਾਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਘੁਸੇੜਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਲੋ ਜੇ ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੱਚ ਵੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਾਣੇ ਅੰਜਾਣੇ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਦੀ ਹੀ ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਇਸ ਬੀਬੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੈਕਟਰ ੩੪ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਪੰਥ ਦੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਮੀਟਿੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਮੇਅਰ, ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਾਂਅ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਣ ਸਮੇਤ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਰ ਜਾਣਾ ਵੀ ਇਸੇ ਗਲ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਕੀ ਇਕ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੱਝੀ ਦਸਤਾਰ, ਚਿੱਟੇ ਚੋਲੇ, ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜੀ ਡੇਢ ਫੁਟ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਮੂਰਖ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ? ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇੰਜ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਵੱਗ ਕੇ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੁੰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੋਲ ਪੱਗ ਬੰਨ ਕੇ, ਚੌਲਾ ਪਾ ਕੇ ਧਰਮਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ ਸਾਡੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਜਦ ਕਿ ਐਸੇ ਭੇਖਾਂ ਬਾਰੇ ਪਾਵਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਂਦੀ ਹੈ:

“ਆਸਾ ॥ ਗਜ ਸਾਢੇ ਤੈ ਤੈ ਧੋਤੀਆ, ਤਿਹਰੇ ਪਾਇਨਿ ਤਗ ॥ ਗਲੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਜਪਮਾਲੀਆ, ਲੋਟੇ ਹਥਿ ਨਿਬਗ ॥ ਓਇ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਨ ਆਖੀਅਹਿ, ਬਾਨਾਰਸਿ ਕੇ ਠਗ ॥੧॥ ਐਸੇ ਸੰਤ, ਨ ਮੋ ਕਉ ਭਾਵਹਿ ॥ ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ ॥੧॥” {ਪੰਨਾ ੪੨੬}

(ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਗਜ਼ (ਲੰਮੀਆਂ) ਧੋਤੀਆਂ (ਪਹਿਨਦੇ, ਅਤੇ) ਤਿਹਰੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਜਨੇਊ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾਂ ਹਨ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਿਸ਼ਕਾਏ ਹੋਏ ਲੋਟੇ ਹਨ, (ਨਿਰੇ ਇਹਨਾਂ ਲੱਛਣਾਂ ਕਰਕੇ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ (ਅਸਲ ਵਿੱਚ) ਬਨਾਰਸੀ ਠੱਗ ਹਨ ।੧।

ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੰਤ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ, ਜੋ ਮੂਲ ਨੂੰ ਭੀ ਟਹਿਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਖਾ ਜਾਣ (ਭਾਵ, ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨੋਂ ਭੀ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਨ) ।੧। ਰਹਾਉ।

ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਪਹਿਰਾਵਾ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੇ ਭਾਵਕ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਜੋਗਮੱਤ ਰੂਪੀ ਜ਼ਹਿਰ ਪਾਕੇ ਹਜਮ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।*

ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਭਾਵਕ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜੇ ਸੁਚੇਤ ਨਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੋਰ ਐਸੀਆਂ ਯੋਗਾ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਰਸਾਤ ਦੀਆਂ ਖੁੰਬਾਂ ਵਾਗੂੰ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਉਗ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਅਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਸਰੂਪ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

*ਪੜ੍ਹੋ ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ’।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

*****

Idolatry is forbidden in Sikhism. Why does an eight foot high image (above) of Yogi Bhajan controlling the tantric shakti "energy" adorn the 3HO Gurdwara in Espanola? You can see the menacing image of Yogi Bhajan overshadowing the Sangat on the right side of the entire Espanola Gurdwara in the photo above.